

UiO : **Det juridiske fakultet**

Nødverge på vegne av dyr

Om straffeloven § 18 som hjemmel for å utøve nødverge på vegne av dyr

Kandidatnummer: 672

Leveringsfrist: 25.11.2020

Antall ord: 15 268

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Avgrensninger	1
2	METODE	2
3	OVERORDNET OM NØDVERGEBESTEMMELSEN	3
3.1	Forholdet til legalitetsprinsippet.....	3
3.2	Generelt	4
3.3	Formål og hensyn	5
3.4	Vilkårene for lovlig nødverge	5
3.4.1	«Ulovlig angrep»	5
3.4.2	«Nødvendig».....	7
3.4.3	«Forsvarlig»	7
4	NÅR OPPSTÅR NØDVERGESITUASJONEN VED ANGREP PÅ DYR?	10
4.1	Innledning.....	10
4.2	«Ulovlig angrep».....	10
4.2.1	«Angrep».....	10
4.2.2	«Ulovlig»	11
4.2.3	Nødvendighetsregelen.....	14
5	FORSVARLIGHETSVURDERINGEN	14
5.1	Innledning.....	14
5.2	Dyr som et formuesgode	15
5.2.1	«Interesse»	16
5.2.2	Rettspraksis	16
5.2.3	Juridisk teori.....	18
5.2.4	Konklusjon	18
5.3	Dyrevelferdslovens betydning for nødvergeretten.....	19
5.3.1	Utviklingen i synet på dyreverd	19
5.3.2	Konklusjon	21
5.4	Fredede dyr.....	21
5.4.1	Naturmangfoldloven § 17	22
5.4.2	Utrydningstruede arter	24
5.4.3	Prioriterte arter	25

5.4.4	Grunnloven § 112	26
5.4.5	Konklusjon	26
5.5	Tjenestehunder	27
5.5.1	Lovens ordlyd	27
5.5.2	Offentlige tjenestepersoners vern etter straffeloven §§ 155–156	27
5.5.3	Førerhunder for blinde	30
5.5.4	Konklusjon	31
5.6	Andre momenter	31
5.6.1	Dyr har ingen lovfestet rett til liv	31
5.6.2	Strafferammen for lovbrudd som rammer dyr	32
6	KAN ET MENNESKELIV TAS FOR Å VERNE ET DYRELIV?	32
6.1	Menneskets rett til liv	32
6.2	Har dyr rett til liv?	33
6.3	Betydningen av EMK artikkel 2	33
6.3.1	Tilfeller der menneskeliv og dyreliv er uløselig knyttet sammen	33
6.4	Konklusjon	34
7	RETTS PRAKSIS	34
7.1	LG-2003-51	34
7.1.1	Faktum	34
7.1.2	Rettens vurdering	35
7.1.3	Min vurdering	35
7.2	LF-2005-140090	35
7.2.1	Faktum	35
7.2.2	Rettens vurdering	35
7.2.3	Min vurdering	36
7.3	Konklusjon	36
8	AVSLUTTENDE BEMERKNINGER	36
8.1	Hvilken «interesse» krenker et ulovlig angrep mot dyr?	36
8.2	Lovlige nødvergehandlinger	37
8.3	Overskridelse av nødverge	38

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Media skriver regelmessig om ulike former for dyremishandling og andre former for ulovlig vold mot dyr. Nøyaktig hvilket omfang slik mishandling skjer i, finnes det ingen offisiell statistikk på. Selv om mange tilfeller av dyremishandling oppdages etter hvert, er det trolig mange tilfeller som aldri oppdages, siden de som utøver volden som regel gjør dette i det skjulte.¹

Om man likevel skulle oppdage et nært forestående eller pågående tilfelle av dyremishandling eller andre former for ulovlig vold mot dyr, oppstår det et spørsmål om hvilke handlinger som er lovlige for å avverge angrepet mot dyret. Etter lov av 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) § 18 første ledd kan man utøve nødverge for å avverge et ulovlig angrep. Bestemmelsen stiller ikke opp noe krav om hvem som er målet for angrepet, og det er sikker rett at man kan utøve nødverge på vegne av andre, herunder dyr.² Hvilke nødvergehandlinger som er lovlige å utøve for å forsvare et dyr som utsettes for et ulovlig angrep, gir straffeloven § 18 ikke noe klart svar på.

Oppgavens overordnede problemstilling dreier seg om hvilke nødvergehandlinger som er lovlige for å forsvare et dyr mot et ulovlig angrep utøvd av et menneske. Hvilke nødvergehandlinger som er lovlige, beror både på hva som er «nødvendig» for å avverge angrepet og hva som ikke åpenbart går ut over det som er «forsvarlig». Hva som er «nødvendig» for å avverge et angrep, må vurderes konkret og er i liten grad egnet for å drøftes på generelt grunnlag. Forsvarlighetsvurderingen er i større grad egnet for å drøftes på generelt grunnlag. Et sentralt moment i vurderingen er hvilken «interesse» angrepet krenker. For å svare på den overordnede problemstillingen, skal jeg derfor ta stilling til og avgjøre følgende spørsmål: Hvilken «interesse» krenker et angrep mot et dyr?

1.2 Avgrensninger

Oppgaven vil ikke gi noen inngående behandling av straffbarhetsvilkårene.

Oppgaven gjelder nødverge etter straffeloven § 18 første ledd. Bestemmelsens annet og tredje ledd faller utenfor oppgaven. Straffeloven § 18 første ledd forutsetter en «ulovlig» handling. Det er alminnelig antatt at dyr ikke har rettslig handleevne, noe som innebærer at de heller ikke er i stand til å handle «ulovlig».³ Oppgaven vil derfor ikke drøfte hvilke nødvergehand-

---

¹ Stenevik (2011) s. 168

² TOSLO-2003-6765

³ Andenæs (2016) s. 164

linger som er lovlige ved angrep fra dyr. Imidlertid vil lov av 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 17 behandles som et tolkningsmoment.

I noen tilfeller kan det oppstå uklare grenser mellom utøvelse av nødrett, nødverge og selvtakt. Disse grensetilfellene faller utenfor oppgaven.

Opgaven vil heller ikke behandle eventuelle spørsmål knyttet til erstatning ved overskridelse av nødverge.

2 Metode

Utgangspunktet for drøftelsen er en språklig analyse av straffeloven § 18 første ledd. Bestemmelsens innhold fylles så ut med bruk av rettspraksis, forarbeider og teori. Dette byr på flere utfordringer.

Én utfordring er at bestemmelsen har en nokså generell utforming. Isolert sett er den derfor lite egnet til å besvare oppgavens problemstilling.

En annen utfordring er at det er lite rettspraksis knyttet til bestemmelsen som er relevant for problemstillingen. Høyesterett har per dags dato ikke uttalt seg om hvilken «interesse» et angrep mot et dyr krenker. Det som finnes av praksis kommer fra underrettsdommer. De har dermed liten rettskildemessig vekt. I dommene er spørsmålet om nødverge på vegne av dyr i liten eller ingen grad drøftet.

Verken forarbeidene til bestemmelsen eller forarbeidene til bestemmelsens forløper sier noe om spørsmålet. Heller ikke i teorien synes spørsmålet å være diskutert.

Siden verken bestemmelsen eller rettskildene knyttet til straffeloven § 18 første ledd i særlig grad regulerer spørsmålet, kommer jeg til å tolke og fylle ut bestemmelsen i lys av særlovgivningen som er relevant for oppgaven. Særlovgivningen presenteres fortløpende der de trekkes inn som tolkningsmoment.

En utfordring knyttet til å bruke bestemmelser utenfor straffeloven § 18 som tolkningsmomenter, er at disse bestemmelsene kan ha andre formål enn straffeloven § 18. Dette gjør seg spesielt gjeldende i tolkningen av naturmangfoldloven § 17. Som jeg kommer tilbake til i kapittel 5.4.1, gir naturmangfoldloven § 17 holdepunkter for å si noe om hvilken «interesse» forskjellige dyr utgjør. Sånn sett er bestemmelsen egnet til å si noe om forsvarlighetsvurderingen i straffeloven § 18. Likevel er naturmangfoldloven § 17 utformet slik den er for å opp-

fylle Norges forpliktelser etter Bern-konvensjonen.⁴ Formålet med naturmangfoldloven er å bevare naturmangfoldet ved å oppstille en viss terskel for å avlive vilt ved angrep på visse angitte dyr. Bevaring av naturmangfoldet er derimot ikke et hensyn som gjør seg gjeldende ved bruk av straffeloven § 18, siden bestemmelsen regulerer hvilke nødvergehandlinger som er lovlige ved angrep fra mennesker. Naturmangfoldloven § 17 er likevel relevant ved tolkingen av straffeloven § 18 når det er dyr som utsettes for et angrep fra mennesker, men naturmangfoldloven § 17 kan neppe tolkes absolutt utenfor de tilfellene den er ment å regulere.

En siste metodisk utfordring er at mennesker og dyr er inkommensurable størrelser, altså to størrelser som ikke er direkte sammenlignbare. I en nødvergesituasjon der et menneske angriper et annet menneske, kan forsvarlighetsvurderingen ofte bedømmes ut fra det ulovlige angrepets skadepotensiale, siden alle mennesker er like for loven.⁵ Når et menneske utfører et ulovlig angrep mot et dyr, blir vurderingen av hvilke nødvergehandlinger som er forsvarlige å utøve på vegne av dyret derimot mer komplisert, siden mennesker og dyr utgjør forskjellige «interesser» som ikke uten videre kan sammenlignes. For å komme rundt denne utfordringen, vil jeg derfor se på strafferammen for en del lovbrudd mot dyr samt utmålt straff i praksis. Ved å se på strafferammene og praksis for lovbrudd mot dyr og sammenligne dette med strafferammen og praksis for ulike voldslovbrudd mot mennesker, vil man stå igjen med sammenlignbare størrelser.

Dette kan illustreres med følgende eksempel: Om et lovbrudd mot et dyr tilsier en straff på 30 dagers fengsel, er det rimelig å ta utgangspunkt i at man i nødvergehandlingen kan utøve en kroppskrenkelse som tilsier 30 dagers fengsel mot angriperen for å avverge angrepet mot dyret. Det er likevel ikke slik at strafferammer og utmålt straff i praksis kan besvare forsvarlighetsvurderingen med matematisk presisjon – men det kan være et nyttig utgangspunkt.

3 Overordnet om nødvergebestemmelsen

3.1 Forholdet til legalitetsprinsippet

Nødverge hører inn under strafferetten. Det følger av legalitetsprinsippet at man ikke kan straffes uten tilstrekkelig klar lovhjemmel, jf. Grunnloven § 96 første ledd og EMK art. 7. Lovgivers intensjon tillegges ingen vekt – det er lovens ordlyd som er avgjørende.⁶ Sammenlignet med eldre praksis, er kravet til lovhjemmel betydelig skjerpet i nyere praksis.⁷ Sentrale

---

⁴ Prop. 75 L (2009-2010) s. 10

⁵ Grunnloven § 98

⁶ Se blant annet Rt. 2009 s. 780 avsnitt 21, Rt. 2010 s. 481 avsnitt 22-24 og Rt. 2012 s. 313 avsnitt 29.

⁷ Frøberg (2015) s. 67-68

hensyn bak denne skjerpingen er likebehandling og at den enkelte skal kunne forutberegne sin rettsstilling.

Nødverge er derimot en straffrihetsgrunn. Legalitetsprinsippet hindrer derfor en innskrenkende tolkning av en bestemmelse om straffrihet, siden en innskrenkende tolkning vil utvide straffansvaret. Dette ble lagt til grunn av Høyesterett i Rt. 2014 s. 238 avsnitt 19. Dommen gjaldt en tolkning av naturmangfoldloven § 17 annet ledd, men det som sies om å innfortolke vilkår i bestemmelsen som ikke følger av ordlyden, må være gyldig også for de andre straffrihetsbestemmelsene, uavhengig om det er snakk om generelle eller spesielle straffrihetsgrunner.

Likevel kan ikke bestemmelsen tolkes så vidt at den kolliderer med andre sentrale hensyn. For eksempel vil en for vid adgang til å ta liv i en nødvergehandling ikke være forenlig med statens forpliktelse til å sikre retten til liv.

3.2 Generelt

For å kunne straffes etter norsk rett, må fire vilkår være oppfylt. Det må foreligge en lovstridig handling, det må være utvist subjektiv skyld, det må foreligge personlige forutsetninger for straffbarhet (tilregnelighet) og det må ikke foreligge noen straffrihetsgrunn. Nødverge er en straffrihetsgrunn. Med andre ord vil man ikke kunne straffes om handlingen man har utført, er utført innenfor rammen av lovlig nødverge.

Bestemmelsen om nødverge følger av straffeloven § 18. Straffeloven § 18 er i hovedsak en videreføring av lov av 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig Borgerlig Straffelov (heretter omtalt som straffeloven av 1902) § 48. Straffeloven av 1902 ble opphevet 1. oktober 2015 i forbindelse med at straffeloven av 2005 trådte i kraft. Selv om dagens bestemmelse i stor grad er en videreføring av straffeloven av 1902 § 48, er det enkelte endringer som må kommenteres. For det første, kommer det frem av ordlyden at nødverge innenfor bestemmelsens grenser ikke bare er *straffritt*, men også *lovlig*. Dette ble også lagt til grunn tidligere, selv om det ikke fremkom av ordlyden.⁸ Det er dermed ikke snakk om noen materiell endring. For det andre, kreves det *nødvergehensikt* for at handlingen skal være lovlig. For det tredje, er *rammene* for hvor langt man kan gå i forsvarshandlingen blitt noe mindre. Dette følger av at ordlyden i forsvarlighetsvurderingen er endret fra «ubetinget utilbørlig» til «åpenbart ut over hva som er forsvarlig». Og for det fjerde, er straffeloven § 48 fjerde ledd ikke videreført i dagens § 18. Etter straffeloven av 1902 § 48 fjerde ledd, ville en overskridelse av grensene for nødverge være ubetinget frifinnende om overskridelsen skyldtes en «Sindsbevægelse» eller «Bestyrtel-

---

⁸ Augdahl (1920) s. 12-13

se» som følge av angrepet. Etter straffeloven av 2005, *kan* imidlertid retten frifinne på grunn av overskridelse av grensene for nødverge hvis «særlige grunner» tilsier frifinnelse, jf. § 81 første ledd bokstav b). Overskridelse av grensene for nødverge kan også føre til at straffen settes under minstestrafen for gjerningsbeskrivelsen eller til en mildere straffart, jf. § 80 bokstav d). Overskridelse er også en formildende omstendighet ved straffutmålingen, jf. § 78 bokstav a).

For øvrig poengterer forarbeidene at praksis og teori fra straffeloven av 1902 § 48 vil «være av interesse».⁹ I teorien er det lagt til grunn at dagens § 18 først og fremst er en språklig modernisering av § 48 fra straffeloven av 1902, og at rettsstilstanden i hovedsak er videreført.¹⁰

3.3 Formål og hensyn

I utgangspunktet er det politiets oppgave å forhindre kriminalitet, jf. lov av 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven) §§ 1 og 2. Utøvelse av nødverge er et unntak fra dette utgangspunktet – nødverge er en form for privat rettshåndhevelse.¹¹ Det er særlig to hensyn bestemmelsen søker å ivareta. For det første må den enkelte ha rett til å forsvare seg selv og sin eiendom mot ulovlige angrep. Noe annet ville vært urimelig. For det andre virker bestemmelsen preventivt. Når den enkelte vet at andre lovlig kan forsvare seg mot en angrepshandling, vil mange trolig avstå fra angrepshandlingen.

Likevel vil ikke enhver ulovlig handling kunne møtes med nødverge. Forarbeidene poengterer at det ikke er ønskelig å gi borgerne politimyndighet overfor hverandre.¹² I det følgende skal jeg redegjøre for når retten til å utøve nødverge oppstår.

3.4 Vilkårene for lovlig nødverge

3.4.1 «Ulovlig angrep»

Det første vilkåret for lovlig nødverge, er at handlingen blir utført «for å avverge et ulovlig angrep», jf. § 18 første ledd bokstav a). At angrepet må være «ulovlig», er ikke det samme som å si at angrepet må være straffbart.¹³ For eksempel vil man kunne forsvare seg mot et angrep fra en person som ikke er tilregnelig, men fraværet av skyldene kan få betydning for hvor langt man kan gå i forsvarshandlingen.¹⁴ Et angrep fra en utilregnelig person er ulovlig selv om vedkommende ikke kan straffes. Siden angrepet må være «ulovlig», kan man heller

---

⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 420

¹⁰ Se blant annet Matningsdal (2015) s. 150 og Grønning (2016) s. 446

¹¹ Mæland (2012) s. 135

¹² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 419

¹³ Rt. 2009 s. 703 avsnitt 9

¹⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 419

ikke forsvare seg mot et lovlig angrep etter bestemmelsen. Med andre ord kan man ikke påberope seg nødverge for å forsvare seg mot en annen persons nødvergehandling eller utøve vold mot politiet som foretar en lovlig pågripelse.

Siden angrepet må være «ulovlig», avgrenser bestemmelsen mot angrep fra dyr. Angrep fra dyr reguleres av nødrettsbestemmelsen i straffeloven § 17 og ved direkte eller analogisk bruk av blant annet lov av 4. juli 2003 nr. 74 om hundehold (hundeloven) § 14 annet ledd eller naturmangfoldloven § 17 annet ledd. Disse reglene kommer til anvendelse når et dyr angriper av egen vilje. Om et dyr angriper på instruks av eieren, regnes imidlertid dyret som et redskap for eierens angrep, og det er dermed nødvergebestemmelsen i straffeloven som skal brukes.¹⁵

3.4.1.1 Tidspunktet for nødvergehandlingen

At forsvarshandlingen må utføres for å «avverge» angrepet, innebærer at angrepet må være forestående eller pågående. Bestemmelsen gir dermed ikke rett til å slå tilbake mot et avsluttet angrep. I praksis er det imidlertid ikke alltid lett å vite om et angrep er avsluttet, eller ikke. Hvis man blir slått til én dag, kan man åpenbart ikke oppsøke gjerningspersonen uka etter for å slå tilbake. Midt i en kamp er det derimot vanskelig å vite om angrepet er avsluttet. Hypotetisk sett kan det naturligvis tenkes at gjerningspersonen kun er ute etter å slå én gang, men der og da kan man umulig vite om det kommer til å komme flere slag. Den som handler i nødverge, må derfor dømmes ut fra hvordan vedkommende oppfattet situasjonen, jf. straffeloven § 25.

3.4.1.2 Den nedre grensen for «angrep»

Ordlyden i bestemmelsen sier ikke noe om hvilke interesser som kan beskyttes med nødverge, men ordet «angrep» og formålsbetraktninger oppstiller en nedre grense for hvilke handlinger det kan forsvares mot. Begrepet «angrep» må leses i sammenheng med bestemmelsen forøvrig – nødverge forutsetter at det foreligger en nødssituasjon.¹⁶ Forarbeidene bruker et eksempel om at en miljøbevisst person ikke kan angripe noen som kaster tyggegummi på gata.¹⁷ Det er alminnelig antatt at man for eksempel kan frata en beruset person bilnøklene for å hindre han i å kjøre i beruset tilstand selv om kjøring i beruset tilstand normalt ikke er noe man vil omtale som et «angrep».¹⁸ Det som skiller dette eksempelet fra eksempelet med tyggegummi, er at situasjonens umiddelbarhet gjør så man ikke kan gjenopprette tilstanden på andre måter enn ved å gripe inn der og da.

---

¹⁵ Andenæs (2016) s. 164

¹⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 205

¹⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 420

¹⁸ Se blant annet Wegner (2014) s. 37 og Fredriksen (2016) s. 148

3.4.1.3 Hvilke rettsgoder beskyttes av bestemmelsen?

I utgangspunktet er alle rettsgoder beskyttet av bestemmelsen.¹⁹ Det er sikker rett at nødvergebestemmelsen gir rom for å forsvare en tredjemann som blir utsatt for et angrep og at man i nødvergehandlingen kan gå like langt som den angrepne.²⁰

3.4.1.4 Motiv for nødvergehandlingen

Ordlyden «for å» avverge et angrep innebærer et krav til årsakssammenheng mellom motivet til den som utøver nødverge og den andres angrep. Nødvergehandlingen må være motivert av et ønske om å stoppe angrepet. Om man påtreffer en gammel uvenn som utfører et angrep mot en tredjepart, må man altså ha som motiv å avverge angrepet for lovlig å kunne gripe inn. Hvis man griper inn fordi man alltid har hatt et ønske om å slå ned vedkommende, vil man derimot ikke høres med at man har utøvd nødverge.²¹

3.4.2 «Nødvendig»

Etter § 18 første ledd bokstav b) må nødvergehandlingen ikke gå «lenger enn nødvendig». Nødvendighetsregelen setter en grense for hvilke midler og handlinger som kan brukes for å avverge et angrep. Hvis en mindre inngripende handling er tilstrekkelig for å avverge et angrep, vil en mer inngripende handling ikke være «nødvendig». For eksempel er det ikke nødvendig å skyte en angriper hvis det er tilstrekkelig å holde vedkommende fast.²²

3.4.3 «Forsvarlig»

3.4.3.1 Overordnet

Straffeloven § 18 første ledd bokstav c) oppstiller en regel om at forsvarshandlingen ikke «åpenbart» må gå ut over hva som er «forsvarlig» ut fra «hvor farlig angrepet er, hva slags interesse angrepet krenker og angriperens skyld». Selv om ordlyden oppstiller tre momenter, er det i teorien hevdet at forsvarlighetsvurderingen er et skjønsspørsmål der en samlet vurdering av handlingens straffverdighet skal vurderes.²³ Ifølge forarbeidene skal det foretas en etisk vurdering der disse momentene *skal* vurderes.²⁴ Med andre ord *kan* også andre momenter være av betydning, som for eksempel muligheten for å flykte fra situasjonen, noe som ble lagt til grunn i dommen LG-2003-51. Dommen er kommentert i avsnitt 7.1.

---

¹⁹ Matningsdal (2015) s. 155

²⁰ Gröning (2016) s. 447

²¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 420

²² Andenæs (2016) s. 166-167

²³ Eskeland (2017) s. 267

²⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 421

Som nevnt er handlingsrommet til den som utøver nødverge noe snevret inn sammenlignet med straffeloven av 1902, men ordlyden «åpenbart» viser til at man fortsatt skal ha et visst spillerom når det gjelder forsvarshandlingen. Hensynet bak dette spillerommet er at ingen skal måtte vegre seg mot å forsvare seg i frykt for strafferettslige reaksjoner. Likevel følger det av forarbeidene at flukt kan tenkes å være den eneste forsvarlige handlingen, for eksempel hvis angriperen er sinnssyk eller om den eneste forsvarshandlingen man har mulighet til å utføre, innebærer at angriperen blir alvorlig skadet eller dør.²⁵ Nødvergebestemmelsen gir dermed ikke en ubetinget rett til å forsvare seg i enhver situasjon.

Forsvarlighetsregelen utfyller nødvendighetsregelen. Et klassisk eksempel brukes om en ep-letyv man kun vil kunne stanse ved å skyte ham. Siden man ikke kan stanse vedkommende på en mindre inngripende måte, vil handlingen være «nødvendig». Handlingen er likevel ikke «forsvarlig». Selv om bestemmelsen gir romslige rammer for forsvarshandlingen, må det være en viss proporsjonalitet mellom angrepshandlingen og forsvarshandlingen. Det er sikker rett at man kan ta et menneskeliv for å verne et annet menneskeliv.²⁶ Hvorvidt det er anledning til å ta liv for å verne et dyreliv, drøftes i kapittel 6. Man kan derimot ikke drepe noen på grunn av et ufarlig lovbrudd.²⁷

3.4.3.2 Rettslig standard

Forsvarlighetsvurderingen har preg av å være en rettslig standard. Det innebærer at vurderingen vil kunne endre seg med tiden avhengig av samfunnsutviklingen og det allmenne synet på hva som er regnet for å være akseptabelt. Forsvarlighetsvurderingen som rettslig standard er lagt til grunn i rettspraksis.²⁸ At deler av bestemmelsen inneholder en rettslig standard, illustreres fint av Augdahls lærebok fra 1920, der han hevder at man har en «selvsagt» rett til å utøve nødverge om noen skulle fortelle en «slibrig historie» i damers nærvær.²⁹ Et slikt synspunkt er åpenbart utdatert og kan ikke legges til grunn i dag.

3.4.3.3 Årsakssammenheng

Et spørsmål som ikke synes å være diskutert verken i rettspraksis eller teorien, er om det kan oppstilles et krav om årsakssammenheng mellom angrepet som søkes avverget og forsvarlighetsvurderingen i de tilfellene der én enkelt handling utgjør flere lovbrudd samtidig, såkalt idealkonkurrens.

---

²⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 420

²⁶ Andenæs (1996) s. 28

²⁷ Rt. 1993 s. 1197

²⁸ Se blant annet Rt. 2007 s. 1172 avsnitt 34

²⁹ Augdahl (1920) s. 28

Problemet kan illustreres med følgende eksempel: En bil med en person i baksetet blir forsøkt påtent. Hvis den som griper inn for å stanse forsøket på å antenne bilen kun har som motiv å redde bilen, for eksempel fordi han ikke er klar over at det sitter et menneske i bilen, vil det ha noen betydning for hvilke nødvergehandlinger som vil være forsvarlige? Svaret er trolig ja, siden man skal dømmes ut fra hvordan man oppfattet situasjonen, jf. § 25. Den som utøver nødverge for å redde bilen, vil ha et mindre spillerom enn den som utøver nødverge for å redde den som vil dø i bilen. I tilfeller der angrepet medfører at det foreligger idealkonkurrens, vil motivet til den som utøver nødvergehandlingen ha betydning for hvor langt han kan gå. Dette vil ha betydning for drøftelsen i del 6.3.1.

3.4.3.4 *Subjektiv eller objektiv norm?*

Ordlyden i bestemmelsen sier ikke noe om hvorvidt forsvarlighetsvurderingen skal bedømmes ut fra en subjektiv eller objektiv norm. Med subjektiv norm menes det at spørsmålet skal vurderes ut fra hvordan involverte oppfatter saken, mens det med en objektiv norm menes at spørsmålet skal vurderes ut fra hvordan en alminnelig oppegående person oppfatter saken.

Det følger av forarbeidene til straffeloven av 1902 at «ingen normalt konstrueret Person, der virkelig har handlet i god Tro, saaledes som han finder at kunne forsvare for sin egen Samvittighed, skal kunne udsættes for Tiltale og Fældelse.»³⁰ Dette utdraget er antatt å fortsatt gjelde.³¹ Utdraget legger til grunn en objektiv norm for forsvarlighetsvurderingen, med den følge at vurderingen av hvilken interesse som krenkes, også må vurderes ut fra en objektiv norm.

En objektiv norm er også lagt til grunn i juridisk teori.³²

Formålsbetraktninger taler også for å legge til grunn en objektiv norm. Formålet med nødvergebestemmelsen er å gi den enkelte mulighet til å forsvare seg selv eller andre interesser, ikke å gi den enkelte politimyndighet. Ved å legge til grunn en subjektiv norm, vil den enkelte selv kunne bestemme hva en lar seg krenke av, noe som ville kunne medføre at man utfører nødvergehandlinger til forsvar av den minste lille handling. Dette vil ikke være forenlig med bestemmelsens formål.

På bakgrunn av dette må det legges til grunn en objektiv norm for hvilken «interesse» som kan sies å krenkes ved et angrep.

---

³⁰ Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov (1885) s. 86

³¹ Matningsdal (2015) s. 156

³² Hagerup (1930) s. 200

4 Når oppstår nødvergesituasjonen ved angrep på dyr?

4.1 Innledning

Etter straffeloven § 18 første ledd bokstav a) oppstår det en nødvergesituasjon når noen utfører et «ulovlig angrep». Ifølge forarbeidene³³ er dette ett enkelt vilkår, men i det følgende vil «ulovlig» og «angrep» behandles hver for seg, siden det som etter ordlyden er et «angrep», ikke nødvendigvis vil være «ulovlig» når et dyr er gjenstand for angrepet. Heller ikke enhver «ulovlig» behandling av dyr vil naturlig høre inn under hva som regnes som et «angrep».

4.2 «Ulovlig angrep»

4.2.1 «Angrep»

For at noe skal regnes som et angrep i strafferettslig forstand, kreves det normalt en handling. En handling vil typisk bare kunne utøves av et levende vesen, men også maskiner som kan opptre selvstendig må kunne sies å utøve en handling. Autonome våpensystemer er et eksempel på en slik maskin. En naturkatastrofe vil derimot aldri kunne utøve en handling, selv om skadepotensialet er enormt. Både mennesker og dyr kan utføre angrep.

Ut fra en ordlydsfortolkning alene, er det liten grunn til å anta at det materielle innholdet i ordet «angrep» er forskjellig avhengig av om det er dyr eller mennesker som er målet for angrepet. Høyesterett har imidlertid uttalt at voldsbegrepet i lov av 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdsloven) § 14 bokstav a) ikke alltid vil være sammenfallende med voldsbegrepet i straffeloven.³⁴ I dommen ble det konkludert med at et strømhalsbånd som ikke ga særlig smerte for et menneske, likevel måtte regnes som «vold» om det ble brukt på en hund fordi støtet var en påkjenning for hunden. Selv om dommen gjaldt voldsbegrepet i dyrevelferdsloven og ikke angrepsbegrepet i straffelovens nødvergebestemmelse, kan det tenkes at det samme også må gjelde for et «angrep». Likevel er angrepsbegrepet i straffeloven § 18 såpass vidt at det neppe har særlig praktisk betydning å skille mellom dyr og mennesker når det skal vurderes om det foreligger et «angrep».

Slik begrepet normalt brukes, må et angrep defineres som en fysisk handling som har til hensikt å påføre noe eller noen en skade. Begrepet «angrep» antyder også at det er snakk om en aktiv handling, men også unnlatelser kan omfattes av begrepet, for eksempel om noen stenges inne og man nekter å lukke opp.³⁵ Her kan det oppstå et viktig skille med tanke på om det er mennesker eller dyr som er gjenstand for «angrepet». Å nekte å åpne opp et bur et menneske er fanget i, må anses som et «angrep» slik dette begrepet brukes i denne sammenhengen. Til

---

³³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 419

³⁴ HR-2017-1250-A avsnitt 22

³⁵ Ot.pr. nr. 90 (2003-2004) s. 205

sammenligning er det å holde dyr i bur ganske alminnelig praksis. Likevel vil bruk av bur for dyrehold i enkelte tilfeller måtte anses som et «angrep» om buret er for trangt eller om innesperringen er av varig karakter.

Fysisk vold mot mennesker faller klart innenfor «angrep», og det samme må gjelde for dyr. At mange typer vold mot dyr derimot er lovlig, kommenteres i avsnitt 4.2.2.

Også psykisk mishandling må kunne falle inn under begrepet «angrep». Høyesterett har lagt til grunn at psykisk vold må omfattes av voldsbegrepet i dyrevelferdsloven § 14.³⁶ Se også TNOST-2010-57617, der en mann ble dømt for skremmende atferd overfor ulv.

Dyrevelferdsloven § 14 bokstav c) angir et forbud mot å «ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr». Forarbeidene presiserer at det ikke er noe vilkår at den seksuelle handlingen påfører dyret en fysisk eller psykisk påkjenning.³⁷ Bestemmelsen kommer til anvendelse selv om dyret skulle tenkes å ha en positiv opplevelse.³⁸ Det kan derfor problematiseres om en seksuell handling med et dyr må regnes som et «angrep». Ordlyden «angrep» passer dårlig om et tilfelle der dyret skulle ha glede av opplevelsen. Likevel er det rimelig å gå ut fra at en seksuell handling med et dyr som hovedregel ikke er ønsket av dyret selv, og handlingen må derfor karakteriseres som et «angrep» på dyret.

Bakgrunnen for at det ikke er noe vilkår at handlingen er uønsket fra dyrets side, er at det vil være vanskelig å bevise hvilken opplevelse dyret har som følge av handlingen. Siden det er naturlig å gå ut ifra at dyret som hovedregel vil oppleve det negativt, er et absolutt forbud mot seksuelle handlinger med dyr begrunnet av hensyn til den klare majoritet av dyr. Det ville harmonert dårlig med dyrevelferdslovens formålsbestemmelse, § 1, dersom man ikke kunne utøvd nødverge på vegne av et dyr som ble behandlet i strid med forbudet mot seksuelle handlinger.

4.2.2 «Ulovlig»

Videre må angrepet være «ulovlig». Hva er som ulovlig, avgjøres av det som til enhver tid er gjeldende rett. Det har lite for seg å gjøre rede for samtlige handler det er forbudt å utøve mot dyr. Forbudet mot vold bør derimot kommenteres, siden dette forbudet har en rekke unntak.

Etter dyrevelferdsloven § 14 er det forbudt å «utøve vold» mot dyr. Forarbeidene til bestemmelsen uttrykker at både fysiske og psykiske belastninger man påfører dyret, er å anse som

---

³⁶ HR-2017-1250-A avsnitt 22

³⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

³⁸ Bahus (2019) s. 55

«vold», med mindre påkjenningen er nødvendig «av hensyn til dyret selv eller annet legitimt formål.»³⁹ For eksempel vil en veterinær som på forsvarlig vis utfører en operasjon på et dyr, ikke rammes av bestemmelsen selv om operasjonen der og da kan oppleves som en påkjenning for dyret.

Voldsbegrepet i dyrevelferdsloven § 14 antas å være en rettslig standard.⁴⁰ Med andre ord vil ny kunnskap og en utvikling i synet på dyrevelferd kunne spille inn på hva som omfattes av begrepet. Etter forarbeidene må voldsbegrepet forstås som voldshandlinger som ut fra en «allmenn samfunnsmoral oppfattes som klanderverdige.»⁴¹

Forbudet mot vold tolkes innskrenkende. En rekke andre handlinger overfor dyr kan også være lovlige, selv om de rent språklig må anses som «vold» mot eller et «angrep» på dyret. De lovlige unntakene for hvilke voldshandlinger som kan utøves mot dyr, gjøres rede for under. Følgen av at angrepet mot dyret er lovlig, er at slike handlinger ikke utløser noen rett til å utøve nødverge på vegne av dyret som angripes.

4.2.2.1 Unntak fra forbudet mot vold

Fremstillingen er ikke en uttømmende oversikt over alle lovlige voldshandlinger, men angir noen typetilfeller.

4.2.2.1.1 Jakt

Jakt er lovlig i Norge, men nøye regulert. Rammene for lovlig jakt følger av lov av 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt og forskrift.⁴² Jakt *innenfor* disse rammene vil således ikke kunne møtes med nødverge, siden slik jakt ikke er «ulovlig». Jakt *utenfor* disse rammene vil derimot kunne møtes med en nødvergehandling.

4.2.2.1.2 Avlivning av egne dyr

Det finnes ikke noe forbud mot å avlive dyr man selv har eiendomsretten til.⁴³ Avlivning av egne dyr skjer hovedsakelig som ledd i kjøttproduksjon, men det er ikke et ukjent fenomen at enkelte avliver egne husdyr fordi de skal på en lengre ferie eller har gått lei av dyret.⁴⁴ I prinsippet betyr dette at hvis man vet at naboen har tenkt til å skyte katten sin dagen etterpå, vil

---

³⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

⁴⁰ Stenevik (2011) s. 169

⁴¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

⁴² Se blant annet forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst

⁴³ Bahus (2019) s. 137

⁴⁴ Bahus (2019) s. 60

man ikke høres med en anførsel om nødverge dersom man bryter seg inn om natta for å redde katten.

Det settes likevel to begrensninger i retten til å avlive dyret. Den ene begrensningen er at dyr ikke skal avlives som «et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement», jf. dyrevelferdsloven § 12 fjerde ledd. Den andre begrensningen er at avlivningen må skje i henhold til lov og forskrift. De sentrale forskriftene rundt avlivning, er forskrift om avlivning av dyr og forskrift om avlivning av hund og katt.

På bakgrunn av dette vil man kunne utøve nødverge på vegne av et dyr som er i ferd med å bli avlivet som «et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement». Man vil også kunne utøve nødverge på vegne av et dyr som er i ferd med å bli avlivet i strid med dyrevelferdsloven § 12 og tilhørende forskrift. Blant annet vil stump vold, drukning og bruk av gift være avlivningsmetoder som utløser nødvergeretten.

4.2.2.1.3 Forsøk på dyr

Dyrevelferdsloven § 13 åpner for forsøk på dyr. Forsøk på dyr krever tillatelse fra Mattilsynet, jf. § 13 første ledd, jf. § 30. § 13 oppstiller noen vilkår for når tillatelse skal nektes. Tillatelse skal ikke gis hvis dyret påføres «unødvendige påkjenninger og belastninger». Med andre ord må dyr i forsøk kunne utsettes for visse påkjenninger og belastninger uten at det utløser noen rett til å utøve nødverge på vegne av dyret.

I realiteten kan dyr utsettes for mishandling uten at det overskrider grensen for hva som er lovlig.⁴⁵ Blant annet avles dyr frem for at de skal få kreft og dyr forgiftes i forskningsøyemed.⁴⁶ Til sammenligning er avlivning av hund ved bruk av gift straffbart.⁴⁷

4.2.2.1.4 Strøm

I utgangspunktet er det ulovlig å bruke strøm mot hund som en del av aversjonstrening, jf. forskrift om bruk av strøm ved trening av hund § 3 første ledd første punktum. Det følger likevel et unntak av annet punktum, som tillater bruk av strøm dersom det er «nødvendig [for] aversjonstrening av hund mot jaging av beitedyr, tamrein og klovvilt» og den som utfører treningen «tilfredsstillende kompetansekravene i denne forskrift». For slik trening kan man derfor ikke utøve nødverge på vegne av hunden.

---

⁴⁵ Stenevik (2011) s. 154

⁴⁶ Stenevik (2011) s. 153-154

⁴⁷ Rt. 1993 s. 1380

Bruk av strømhalsbånd på hund utover det lovlige unntaket vil kunne utløse nødvergerett. HR-2017-1250-A gjaldt gjentatt bruk av strømhalsbånd på hund. I dommen ble hunden Leo påført et halsbånd som utløste et lite støt ved bjeffing. Bruken av båndet varte i omtrent seks uker. I dommen kom Høyesterett til at bruken av et slik halsbånd innebar et brudd på forbudet mot vold etter dyrevelferdsloven § 14 bokstav a) selv om støtet som ble utløst var veldig lite.

4.2.2.1.5 Pelsdyr i bur

Pelsdyrhold ble forbudt som følge av lov av 21. juni 2019 nr. 63 om forbud mot hold av pelsdyr, som trådte i kraft 1. juli 2019. Lovens § 2 angir en overgangsperiode der de som holdt pelsdyr 15. januar 2018 kan holde pelsdyr fram til 1. februar 2025 uten hinder av forbudet. Med andre ord vil man ikke kunne utøve nødverge på vegne av pelsdyr som er lovlig holdt frem til 1. februar 2025.

4.2.3 Nødvendighetsregelen

Kravet om at forsvarshandlingen ikke kan gå lenger enn «nødvendig» innebærer en begrensning for den angrepne eller den som handler på vegne av den angrepne.

Nødvendighetsregelen er ikke forskjellig avhengig av om man forsvarer seg selv eller noen andre. Likevel vil det kunne tenkes at en mindre inngripende handling vil være tilstrekkelig for å avverge et angrep mot en tredjeperson eller et dyr. Hvis A angriper B, vil man kunne forsøke å gå mellom partene, gitt at A ikke har noen interesse av å angripe noen andre enn B. Et angrep på A vil dermed være en overskridelse av hva som er nødvendig. Det samme kan tenkes om forsvar av dyr. En person som er i ferd med å sparke en katt, vil ikke nødvendigvis ha noen interesse av å gå til angrep på et menneske, og man vil derfor gå lenger enn «nødvendig» hvis man angriper denne personen fremfor å stille seg i veien for den som er i ferd med å angripe. Hvorvidt det er forsvarlig å intervensere mellom to parter på denne måten, er det imidlertid vanskelig å si noe generelt om. Det må avgjøres ut fra en konkret vurdering.

Forsvar av en tredjepart kan også føre til at en mer voldsom forsvarshandling er nødvendig i de tilfellene tredjeparten, altså dyret, ikke har mulighet til å flykte fra angriperen. Også her er det vanskelig å si noe generelt om hvilke forsvarshandlinger som er nødvendige.

5 Forsvarlighetsvurderingen

5.1 Innledning

Etter straffeloven § 18 første ledd bokstav c) må forsvarshandlingen ikke gå «åpenbart utover hva som er forsvarlig under hensyn til hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker og angriperens skyld.»

I teorien hevdes det at vurderingen av «hvor farlig angrepet er», handler om sannsynligheten for at angrepet vil inntreffe.⁴⁸ Etter ordlyden kan vurderingen også handle om hvilket skadepotensiale et angrep har. For eksempel vil et angrep med skytevåpen være mer farlig enn et angrep med knyttnever. Hvis lovgiver mente å knytte begrepet til sannsynlighet, er det rart at sannsynlighetsbegrepet ikke ble valgt isteden. Spørsmålet er ikke kommentert verken i forarbeidene til straffeloven av 1902 eller straffeloven av 2005. Jeg legger derfor til grunn at angrepets farlighet handler om sannsynligheten for at angrepet utføres.

Angriperens skyld handler om hvorvidt den som angriper kan klandres for angrepet. Typiske eksempler på lav skyld forekommer der den som angriper er i villfarelse om situasjonen eller har vært utsatt for provokasjon. Man kan tenke seg at en usikret hund løper mot en som er redd for hunder. På grunn av frykten, oppleves situasjonen som et angrep samtidig som at eieren av hunden ikke har oppfylt sine plikter om forsvarlig sikring av hunden. Hvis hunden blir møtt med et spark, vil angriperens skyld her være lav, og det vil ha betydning for hvilken nødvergerett som kan utøves på vegne av hunden som blir sparket.

Matningsdal hevder at det viktigste momentet, er hva slags «interesse» angrepet krenker. Han skriver videre at det «åpenbart [...] må aksepteres langt sterkere forsvarshandlinger dersom det er livet eller helsen som trues enn dersom angrepet retter seg mot en løsøreobjektstand ...»⁴⁹ Om man skulle oppstilt en «interesseskala», er det imidlertid ikke klart hvor dyr bør plasseres.

For å kunne si noe om forsvarligheten av en nødvergehandling, må det derfor avklares hvilken «interesse» som krenkes når et dyr blir utsatt for et ulovlig angrep. I det følgende legger jeg til grunn at gjeldende rett gir uttrykk for den alminnelige oppfatningen i samfunnet om hvilken «interesse» et angrep på dyr krenker.

5.2 Dyr som et formuesgode

Etter norsk rett har dyr tradisjonelt blitt sett på som et formuerettslig gode.⁵⁰ Sett i lys av lovverket som har til formål å fremme dyrevelferd, må det være rimelig klart at dyr ikke utelukkende kan anses som et formuesgode. Formuesgodeperspektivet kan likevel utgjøre et moment i drøftelsen rundt hvilken «interesse» som krenkes når et dyr angripes.

For at et dyr skal regnes som et formuesgode, må noen ha eierrett til dyret. Angrep på andre personers formuesgoder utgjør et brudd på skadeverksbestemmelsene i straffeloven §§ 351–

---

⁴⁸ Matningsdal (2015) s. 157

⁴⁹ *ibid.*

⁵⁰ Bahus (2019) s. 11

353 og kan dermed møtes med nødverge. Det er ikke noe krav at tingen som ødelegges har noen økonomisk verdi.

Forskjellige dyr har forskjellig økonomisk verdi. I Norge er det en rekke husdyr, spesielt katter, som har så liten økonomisk verdi at de må gis bort fremfor å selges. På den annen side finnes det rasehester som omsettes for sekssifrede beløp. Ut fra et rent økonomisk perspektiv er det da naturlig å ta utgangspunkt i at det er ulike interesser som krenkes når en billig hund angripes sammenlignet med om en rasehest utsettes for et tilsvarende angrep. Spørsmålet her blir om dyrets økonomiske verdi har noen betydning for hvor langt en kan gå i nødvergehandlingen.

5.2.1 «Interesse»

Rent språklig må en ting med lav eller ingen økonomisk verdi sies å utgjøre en annen, og dermed mindre beskyttelsesverdig, «interesse» enn en ting med høy økonomisk verdi. Ordlyden antyder dermed at man har videre rammer for nødvergehandlingen om man forsvaret et dyr med en høy økonomisk verdi sammenlignet med om man forsvaret et dyr med en lav økonomisk verdi.

Hvis nødvergehandlingen består i å ødelegge en gjenstand, bør det ut fra ordlyden forsvares å ødelegge en gjenstand med høyere økonomisk verdi enn dyret, siden denne handlingen ikke er «åpenbart» uforsvarlig. Hvor mye dyrere gjenstanden som ødelegges må være før nødvergehandlingen ikke lenger er forsvarlig, er det vanskelig å si noe om ut fra ordlyden, men den som forsvaret dyret sitt har store marginer før det er snakk om overskridelse av nødvergeretten.

5.2.2 Rettspraksis

5.2.2.1 *Rt. 1993 s. 1197*

I dommen omtalt i *Rt. 1993 s. 1197* uttalte Høyesterett seg om nødverge når det er økonomiske verdier på spill. Tiltalte var en mann som var driftsansvarlig og hovedaksjonær i aksjeselskapet som eide en kro. Det ble stadig begått innbrudd i kroa. Både dører og vinduer ble forsterket og alarmanlegg installert, uten at dette hadde noen særlig effekt på innbruddstyvene. Politiet klarte heller ikke å finne ut hvem som stod bak innbruddene. Tiltalte valgte å overnatte i kroa med et haglegevær. Det ble begått et nytt innbrudd med dødelig utfall for innbruddstyven. I dommen ble det følgende uttalt:

«Ut fra [tiltaltes] subjektive oppfatning har det imidlertid foreligget et rettsstridig angrep rettet mot eiendommen, som etter min oppfatning ville gjøre visse nødvergehandlinger berettiget, så lenge det ble utvist tilbørlig aktsomhet i forhold til andres liv og helse.»

I det følgende uttaler førstvoterende at det å avfyre en hagle uten å ha kontroll over hvor han skjøt, utsatte tyven for en «betydelig risiko» og at tiltalte dermed ikke hadde handlet med den nødvendige aktsomheten som gjelder ved forsvar av formuesgoder.

Dommen gir ikke grunnlag for å differensiere mellom forskjellige økonomiske verdier med tanke på nødvergeretten. Uttalelsene må forstås som at det ikke er noe absolutt forbud mot voldsbruk for å forsvare et formuesgode, men at man med dødelig vold har overskredet grensene for nødverge. Å vise «tilbørlig aktsomhet» når det gjelder andres helse må forstås som at en eventuell maktbruk må være begrenset og utføres på en så kontrollert måte at det er minimal risiko for at det skjer uhell.

5.2.2.2 Rt. 1997 s. 1341

Rt. 1997 s. 1341 gjaldt en hønsehauk som gikk til angrep på en høne. Eierne av høna skjøt og drepte hønsehauken og påberopte seg nødverge. Spørsmålet ble subsumert under dagjeldende bestemmelse i viltloven, § 11, som legger opp til en annen norm enn det straffeloven § 18 gjør. Et av formålene bak bestemmelsen er å verne om det angrepne rettsgodet, slik at formålsbetraktninger som gjør seg gjeldende for denne bestemmelsen, kan være relevante for tolkningen av straffeloven § 18. Herredsretten uttalte følgende:

«Nødvergebestemmelsen i viltloven legger ikke opp til en økonomisk avveining av det dyr som trues i forhold til det dyr som truer. Det bærende prinsipp bak bestemmelsen må være at en husdyreier ikke skal behøve å sitte passiv og se på at de dyr han selv har nytte av, og normalt også har et følelsesmessig tilknytningsforhold til, skal bli skadet eller drept av rovdyr.»

Høyesterett sluttet seg til denne uttalelsen.

Denne uttalelsen taler for at dyrets lave økonomiske verdi ikke avskjærer retten til å forsvare det mot angrep. For eieren av dyret er det irrelevant om angrepet på dyret kommer fra et rovdyr eller et menneske. Det samme hensynet må derfor gjøres gjeldende for straffeloven § 18; eieren av dyret skal ikke måtte forholde seg passivt til et angrep på dyret bare fordi dyret har en beskjeden økonomisk verdi.

Uttalelsen sier imidlertid ingenting om hvorvidt man har en større nødvergerett om dyret som angripes er av høy økonomisk verdi.

5.2.2.3 Rt. 1978 s. 553

Et økonomisk perspektiv ble også anlagt i Rt. 1978 s. 553. Dommen gjaldt to isbjørner som ved to forskjellige anledninger ble skutt etter å ha nærmet seg en hytte der en mann og flere hunder oppholdt seg. Mannen påberopte seg nødverge. Høyesterett uttalte at «[s]traffrihet kan

således foreligge selv om det gode som reddes ikke har en betydelig verdi i forhold til det som ofres ved nødhandlingen [...]».

Nødvergeretten skiller seg derfor fra nødretten ved at det ikke må foretas en proporsjonalitetsvurdering mellom det som ofres ved avvergingshandlingen og det som reddes når det er snakk om rent økonomiske goder.

5.2.2.4 LA-2005-21956

I den såkalte Froland-saken ble også nødverge på vegne av eiendom diskutert.⁵¹ I dommen uttalte lagmannsretten at «[d]et er ikke adgang til å utsette angriperen for livsfare til forsvar av *begrensede* formuesgoder» (min kursivering). Uttalelsen har begrenset rettskildemessig vekt siden den kommer fra en underrettsdom.

Det er uklart om lagmannsretten med dette mener at det er adgang til å ta liv til forsvar av formuesgoder dersom formuesgodene er store nok. EMK artikkel 2 setter trolig skranker mot å ta liv til forsvar av et formuesgode, uansett hvilken verdi formuesgodet måtte ha. Den siterte uttalelsen som fra Rt. 1993 s. 1197 taler også for at liv ikke kan ofres for å redde selv betydelige økonomiske goder.

5.2.3 Juridisk teori

Andenæs bruker et eksempel der en hund går til angrep på en annen hund. Han skriver at «[m]eget taler for å tolke § 18 analogisk, iallfall så langt at forsvarshandlingen er lovlig overalt hvor den verdi som reddes er like stor eller større enn skaden på det angripende dyr.»⁵²

Uttalelsen reserverer ikke mot å bruke § 18 i tilfeller der det som reddes har en mindre verdi enn det som ødelegges på grunn av nødvergehandlingen.

5.2.4 Konklusjon

Ordlyden i straffeloven § 18 kan antyde at dyrets økonomiske verdi kan tillegges en viss vekt med tanke på hvilke nødvergehandlinger som lovlig kan utøves. En gjennomgang av rettspraksis viser imidlertid at angrep på dyr med lav eller ingen økonomisk verdi ikke avskjærer retten til å utøve nødverge på vegne av dyret. Eierens følelsesmessige tilknytning til dyret ser ut til å veie tyngre enn dyrets økonomiske verdi. I tillegg synes retten til å utøve nødverge så selvfølgelig at retten i seg selv veier tyngre enn den økonomiske verdien som går tapt dersom man ikke kunne utøvd nødvergehandlingen. Rettskildegrunnlaget gir ikke holdepunkter for å

---

⁵¹ LA-2005-21956

⁵² Andenæs (2016) s. 164

utelukke en større nødvergehandling dersom dyret har en høy økonomisk verdi. Likevel gir selv høye økonomiske verdier lite rom for å utsette angriperen for fare.

5.3 Dyrevelferdslovens betydning for nødvergeretten

Selv om dyr *kan* anses som en ting, er det klart at et slikt syn ikke er dekkende for hvilken «interesse» et dyr er. Etter dyrevelferdsloven § 1 skal dyr behandles med «respekt». Noe tilsvarende krav kan ikke oppstilles for alminnelige gjenstander.

Dyrevelferdsloven § 3 lyder som følger:

«Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare og unødige påkjenninger og belastninger.»

Bestemmelsen er ment som et tolkningsmoment i tillegg til at den skal utfylle dyrevelferdslovens øvrige bestemmelser der disse ikke dekker konkrete forhold.⁵³ Det at bestemmelsen gir uttrykk for at dyr har en større verdi enn bare «nytteverdien de måtte ha for mennesker», er ensbetydende med at dyr ikke kan sidestilles med rene formuesgoder. En naturlig følge av dette, er at angrep på et dyr krenker en annen «interesse» enn et angrep på en gjenstand, selv om den økonomiske konsekvensen av angrepet måtte være den samme. Dyr har dermed større vern enn alminnelige gjenstander, og dette må ha betydning for nødvergeretten man har på vegne av dyret.

5.3.1 Utviklingen i synet på dyreverd

Forsvarlighetsvurderingen er som nevnt en rettslig standard hvis innhold vil variere med tiden. Dyrevelferd blir stadig mer aktuelt, og det kan blant annet vises til et prøveprosjekt med opprettelse av et såkalt «dyrepoliti»⁵⁴ i Trøndelag i 2015. Dyrepolitiet har et spesielt fokus på å bekjempe kriminalitet rettet mot dyr, og forsøksprosjektet er utvidet til fem politidistrikter.⁵⁵

Strafferammen for brudd på bestemmelser som skal verne dyrets integritet har også økt med tiden. Lov av 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern (dyrevernloven) § 31 hadde opprinnelig en strafferamme på 6 måneders fengsel for brudd på bestemmelsene i loven. Gjentatte brudd kunne straffes med 1 års fengsel.⁵⁶ Den daværende rettstilstanden tilsa dermed at angrep på dyr krenket en nokså liten «interesse».

---

⁵³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁵⁴ Bahus (2019) s. 190

⁵⁵ *ibid.*

⁵⁶ Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) s. 3

Departementet mente imidlertid at den lave strafferammen harmonerte dårlig med den alminnelige rettsoppfatningen, og rundt årtusenskiftet ble strafferammen økt til 1 års fengsel for brudd på dyrevernsloven og 3 års fengsel for grove brudd.⁵⁷ Denne endringen er videreført i dyrevelferdsloven § 37. Den økte strafferammen viser at lovgiver har tatt stilling til at dyrevelferd er viktigere nå enn før, og denne endringen kan tas til inntekt for at angrep mot dyr krenker en annen «interesse» enn tidligere.

5.3.1.1 HR-2016-295-A

Også rettspraksis viser en skjerping av straffenivået for lovbrudd som rammer dyr. Dommen referert i HR-2016-295-A gjaldt en hund som ble avlivet ved at den ble bundet fast til et betongrør for så å bli kastet fra en 6,5 meter høy bru og ut i vannet. Hunden druknet etter kort tid. Som tidligere redegjort for, er ikke avlivning av egne dyr ulovlig, og førstvoterende understreker at det ikke var avlivningen i seg selv som var ulovlig, men metoden, som var «egnet til å skape smerte og alvorlig frykt hos hunden.»⁵⁸ I avsnitt 40 kom førstvoterende til at 120 dagers fengsel var en passende reaksjon på lovbruddet, og uttalte at straffen innebar en «vesentlig skjerping av straffenivået» sammenlignet med tidligere praksis. På grunn av at tiltalte meldte seg for politiet av eget tiltak og erkjente forholdet, ble straffen likevel satt ned til 90 dager. Straffen er sammenlignbar med det alminnelige straffenivået for kroppsskader.⁵⁹

5.3.1.2 HR-2019-1645-A

HR-2019-1645-A gjaldt avlivning av to katter ved å brette nakken på dem. Tiltaltes motiv for avlivningen var å hevne seg på hans tidligere ektefelle. Førstvoterende kom i avsnitt 18 til at motivet for avlivningen ikke kan trekkes inn i vurderingen. I avsnitt 24 uttales det at selv om det var to katter som ble avlivet, må avlivningene samlet sett utgjøre ett enkelt brudd på dyrevelferdsloven. Dette avviker fra regelen i voldssaker mot mennesker, der utgangspunktet er at det foreligger et selvstendig lovbrudd for hver enkelt fornærmet.⁶⁰ Også i denne dommen fremheves det at lovgiver ønsker en skjerping av straff for brudd på dyrevelferdsloven, se avsnitt 35. Utgangspunktet for straffen ble satt til 60 dagers fengsel, men straffen ble redusert til 45 dager på grunn av at tiltalte erkjente forholdene.

5.3.1.3 Rt. 2007 s. 1384

Til sammenligning reageres det mildere på rene skadeverk. I Rt. 2007 s. 1384 ble straffen satt til 60 dagers fengsel, hvorav 30 ble gjort betingede. Dommen gjaldt en forsettlig påkjørsel av en annen bil der skaden ble vurdert å utgjøre et tap på 34.718 kroner. I avsnitt 8 kommer

---

⁵⁷ Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) s. 3-4

⁵⁸ Avsnitt 35-36

⁵⁹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 179-181

⁶⁰ Andenæs (2016) s. 373

førstvoterende til at det var bruddet på vegtrafikkloven som hadde størst effekt på straffutmålingen. Selve skadeverket hadde dermed liten effekt på straffutmålingen.

Dommene viser at det reageres strengere på brudd på dyrevelferdsloven enn på rene brudd på bestemmelsene om skadeverk. I dommene som gjaldt brudd på dyrevelferdsloven, tok Høyesterett eksplisitt stilling til at brudd på bestemmelsene i loven skulle møte en strengere reaksjon sammenlignet med tidligere. Dette viser at dyrevelferdslovens bestemmelser om å fremme dyrevelferd er mer enn bare symbolbestemmelser – dyr har større vern enn alminnelige gjenstander.

5.3.1.4 Dommenes betydning for nødvergeretten

Spørsmålet er så hvilken betydning dette har for retten til å utøve nødverge på vegne av dyr. Det at lovgiver uttrykkelig har tatt stilling til å styrke dyrs rettsvern, taler for en utvidet nødvergerett sammenlignet med tidligere. I tillegg må det store spriket i straffenivået mellom skadeverk og brudd på dyrevelferdsloven innebære at den som utøver nødvergehandlingen har større rammer for forsvarshandlingen om det er et dyr som beskyttes sammenlignet med om det er en alminnelig formuesgjenstand som beskyttes.

Et annet moment som kan fremheves, er at Høyesterett ikke har uttalt seg om dyrenes økonomiske verdi i de nevnte dommene. Det utelukker ikke nødvendigvis at dyr som har en særlig høy økonomisk verdi utgjør en større «interesse» enn et dyr av lav eller ingen økonomisk verdi, men det understreker at dyrevelferd også er av betydning for de dyrene som rent økonomisk må sies å være verdiløse.

5.3.2 Konklusjon

Dyrevelferdsloven, forarbeider og rettspraksis viser at strafferammene for vold mot dyr er klart høyere enn tidligere og klart høyere enn straffene for rene skadeverk. Lovgivers uttrykkelige intensjon om å styrke dyrs rettsvern må ha betydning for nødvergeretten. På bakgrunn av dette må det også forsvares å utøve en større nødvergehandling for å forsvare et dyr sammenlignet med om man forsvarer en alminnelig formuesgjenstand.

5.4 Fredede dyr

I utgangspunktet er alle ville dyr i Norge fredet. Dette følger av naturmangfoldloven § 15 første ledd første punktum. Bestemmelsen krever at alt uttak (avlivning) av vilt skal følge av lov eller av vedtak med hjemmel i lov. Dette blir omtalt som et forvaltningsprinsipp, men forvaltningsprinsippet er i realiteten en videreføring av fredningsprinsippet.⁶¹ «Vilt» er legaldefi-

---

⁶¹ Backer (2014) s. 399

ner i naturmangfoldloven § 3 første ledd bokstav p): «naturlig viltlevende landpattedyr, fugler, krypdyr og amfibier».

Fredning innebærer at det er ulovlig å avlive vilt. Vilt kan likevel avlives lovlig dersom man har fått fellingstillatelse etter naturmangfoldloven § 15 første ledd første punktum. Vilt kan også avlives som følge av en lovlig nødhandling, jf. naturmangfoldloven § 17. Om ingen av disse unntakene foreligger, vil man kunne utøve nødverge på vegne av viltet. I det følgende skal jeg se på hvilken «interesse» et angrep på vilt krenker.

5.4.1 Naturmangfoldloven § 17

Naturmangfoldloven § 17 første til tredje ledd oppstiller vilkårene for å kunne utøve nødverge eller nødrett ved angrep *fra* viltlevende dyr. Bestemmelsen sier derimot ingenting om retten til å utøve nødverge ved angrep *på* viltlevende dyr. Likevel kan vilkårene for avlivning danne et visst utgangspunkt for hvilken «interesse» som krenkes ved ulovlige angrep på vilt.

5.4.1.1 Første ledd

Etter første ledd kan smågnagere, krypdyr og lakse- og innlandsfisk avlives hvis det er «nødvendig for å hindre skade på person eller eiendom». Begrepet «eiendom» omfatter også dyr som er i noens eie, men det avgrenses mot viltlevende dyr.⁶² Det oppstilles ikke noe krav til hvem det er som foretar avlivningen. Det oppstilles heller ikke noe krav om at det foreligger en nødssituasjon. Avlivning kan derfor skje i forebyggende øyemed.⁶³

5.4.1.2 Annet ledd

Annet ledd oppstiller vilkårene for å avlive vilt i nødssituasjoner.

Naturmangfoldloven § 17 annet ledd første punktum gjelder angrep på person og vilkåret for avlivning er at avlivningen «må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade».

Annet punktum gjelder angrep på bufe, tamrein, gris, hund og fjørfe. Opplistingen er uttømmende.⁶⁴ Med andre ord er det ikke anledning til å avlive vilt etter annet ledd annet punktum ved angrep på for eksempel katt. Ut fra denne bestemmelsen kan det dermed utledes at katt utgjør en mindre «interesse» enn for blant annet hund og fjørfe. Vilkåret for avlivning er at avlivningen «må anses påkrevd på grunn av et pågående eller umiddelbart forestående ang-

---

⁶² Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387

⁶³ Backer (2010) s. 147

⁶⁴ Prop. 82 L (2011-2012) s. 1

rep». Det er bare «eieren eller en som opptrer på vegne av eieren» som kan foreta avlivning etter annet ledd annet punktum.

Etter annet ledd er det to sentrale forskjeller for avlivning av vilt i nødssituasjoner. For det første oppstilles det ikke noe krav til hvem som kan foreta avlivning av vilt ved angrep mot mennesker. Til sammenligning er det bare eieren eller en som opptrer på vegne av eieren som kan avlive vilt ved angrep på bufe, tamrein, gris, hund eller fjørfe. For det andre oppstilles det ulike terskler for når avlivningen kan skje. Ved angrep på mennesker må faren være «aktuell og betydelig». Ved angrep på bufe, tamrein, gris, hund og fjørfe må angrepet være «pågående eller umiddelbart forestående».

Det er med andre ord en lavere terskel for å avlive vilt ved angrep på person sammenlignet med om viltet angriper et av dyrene nevnt i annet punktum. Dette innebærer, ikke overraskende, at dyrene listet opp i annet ledd annet punktum har et mindre vern enn mennesker.

5.4.1.3 Betydningen for nødvergeretten

Ved å oppstille ulike krav for avlivning av vilt i ulike situasjoner, har lovgiver uttrykkelig tatt stilling til at noen dyr har et større vern enn andre. Dette må forstås som at angrep på ulike dyr også krenker ulike «interesser». Ut fra naturmangfoldloven § 17 første og annet ledd, kan det utledes et hierarki av «interesser».

Smågnagere og krypdyr utgjør en nokså liten «interesse». Husdyr som ikke er nevnt i annet ledd annet punktum, som for eksempel katt, er en noe større «interesse». Bufe, tamrein, gris, hund og fjørfe må sies å være en større «interesse» enn husdyrene som ikke er nevnt. Vilt utenom de som er nevnt i første ledd utgjør den største «interessen».

Selv om naturmangfoldloven § 17 gir holdepunkter for å oppstille et slikt hierarki, gir hierarkiet lite veiledning med tanke på hvilke nødvergehandlinger som er lovlige å foreta for å forsvare de ulike dyrene.

I Rt. 2005 s. 76 avsnitt 32 uttalte Høyesterett at ved ulovlig felling av totalfredede dyr som ulv, bjørn og jerv, skal utgangspunktet være ubetinget fengsel. Til sammenligning uttalte Høyesterett i HR-2016-1253-A i avsnitt 32 at ulovlig felling av ikke totalfredet vilt utenfor lovlig jakttid må medføre betinget fengsel.

I praksis innebærer dette at man kan utøve en betydelig mindre nødvergehandling for å forsvare en mus mot et ulovlig angrep sammenlignet med om man forsvarer en elg mot et ulovlig angrep. De fleste vil nok oppfatte dette som intuitivt og selvsagt, og etter naturmangfoldloven § 17 er det holdepunkter for å si at dette er tilfellet.

5.4.1.4 Er katt en mindre «interesse» enn fjørfe etter straffeloven § 18?

Det er derimot ikke selvsagt at fjørfe utgjør en større «interesse» enn katter. Som nevnt over, er opplistingen i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annet punktum uttømmende. Det innebærer at man kan avlive vilt dersom det er påkrevd ved pågående eller umiddelbart foregående angrep på fjørfe, men ikke katt. Lovgiver har dermed tatt stilling til at fjørfe har et større vern enn katt når det gjelder angrep fra vilt. Oppgaven gjelder imidlertid angrep fra mennesker, og det finnes ikke en tilsvarende opplisting av vernede husdyr i straffeloven § 18. Dermed må man kunne utøve nødverge på vegne av en katt som angripes av et menneske, men naturmangfoldloven § 17 annet ledd annet punktum trekker i retning av at man ikke kan gå like langt i nødvergehandlingen om man forsvarer katt sammenlignet med om man forsvarer fjørfe.

Selv om dette er naturmangfoldlovens utgangspunkt, er det ikke gitt at katter nyter et mindre vern enn fjørfe etter straffeloven § 18. Om et menneske angriper et fjørfe, kan det neppe aksepteres veldig kraftige nødvergehandlinger, og det vil fort kunne gi urimelige utslag om katter skal nyte enda mindre vern enn fjørfe. Som poengtert i Rt. 1997 s. 1341, må eierens følelsesmessige tilknytningsforhold til dyret kunne tillegges vekt i vurderingen, og på generelt grunnlag er det rimelig å anta at eiere flest har et nærmere forhold til katten sin enn til et av sine fjørfe.

På bakgrunn av dette, må «interessehierarkiet» som naturmangfoldloven § 17 annet ledd annet punktum legger opp til være veiledende med tanke på hvilke nødvergehandlinger som er lovlige etter straffeloven § 18, men «interessehierarkiet» kan neppe sies å gjelde absolutt *utenfor* naturmangfoldloven selv.

5.4.2 Utrydningstruede arter

Straffeloven § 240 annet ledd setter en seks års strafferamme for å «minske» en «naturlig bestand av fredede organismer» som er «nasjonalt eller internasjonalt [...] truet av utryddelse». Hva det vil si å «minske» en bestand er avhengig av hvor stor bestanden er. Hvis bestanden er fåtallig, vil det være tilstrekkelig å ta livet av ett eneste dyr for at vilkåret skal være oppfylt.⁶⁵ Motsatt kommer ikke bestemmelsen til anvendelse dersom man tar livet av ett enkelt dyr og bestanden er «ikke ubetydelig».⁶⁶

---

⁶⁵ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 19

⁶⁶ *ibid.*

Bestemmelsen kom først inn i straffeloven av 1902 under § 152 b og ble innført for å gjennomføre en «vesentlig straffeskjerpelse for [de alvorligste tilfellene av miljøkriminalitet]». ⁶⁷ At lovgiver oppfatter en minskning av en utrydningstruet art som en av de mest alvorlige tilfellene av miljøkriminalitet, tilsier at et angrep på et dyr som tilhører en utrydningstruet art krenker en nokså viktig «interesse».

5.4.2.1 HR-2016-1857-A

Saken gjaldt seks menn som hadde forsøkt ulovlig å felle tre ulv. Én av mennene var også tiltalt for forsettlig eller uaktsomt ha felt én ulv ved en annen anledning. Det ble lagt til grunn at ulv regnes som en utrydningstruet art i Norge. En sentral del av Høyesteretts drøftelse dreide seg om lovanvendelsen i saken. Lagmannsretten kom til at forsøk på ulovlig felling av ulv ble rammet av naturmangfoldloven § 75, jf. § 15. Høyesterett kom derimot til at saken måtte subsumeres under straffeloven av 1902 § 152b annet ledd, som ble videreført i straffeloven av 2005 § 240 annet ledd.

Straffeloven av 1902 § 152b annet ledd kom inn i loven i 1993. Formålet med bestemmelsen var å innføre «en markert opprioritering av lovgivningsmaktens bekjempelse av miljøkriminalitet» samt «en generell skjerpning av reaksjonsnivået.» ⁶⁸ Om selve straffutmålingsspørsmålet uttalte førstvoterende i avsnitt 48 at «straffenivået for miljøkriminalitet er justert opp i tråd med lovgivers signaler.» Grunnloven § 112 ble også trukket frem som et moment som begrunnet et skjerpet straffenivå.

De høyere straffene for avlivning av utrydningstruede dyr tilsier at disse dyrene er en større «interesse» enn alminnelig vilt. På bakgrunn av dette må det kunne aksepteres en større nødvergehandling for å forsvare et dyr som tilhører en utrydningstruet art.

5.4.3 Prioriterte arter

Artene fjellrev, svarthalespove og dverggås går under betegnelsen «prioriterte arter», jf. naturmangfoldloven § 23 første ledd første punktum, jf. de respektive forskriftene. ⁶⁹ De ulike forskriftene har en tilsvarende ordlyd: «Enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av [arten] er forbudt.» Sett i lys av at naturmangfoldloven § 24 første ledd bokstav a) om at forskriftene kan tilsidesette bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 15 til 22, må «enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse» forstås som at det ikke engang er lovlig å avlive noen av disse dyrene selv i nødstilfeller. Dyrene som regnes som «prioriterte arter» har derfor et særlig

---

⁶⁷ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3

⁶⁸ *ibid.*

⁶⁹ Forskrift om fjellrev (*Vulpes lagopus*) som prioritert art, forskrift om svarthalespove (*Limosa limosa*) som prioritert art og forskrift om dverggås (*Anser erythropus*) som prioritert art

vern, og det er dermed naturlig å si at angrep på disse artene krenker en helt spesiell «interesse».

5.4.4 Grunnloven § 112

Etter Grunnloven § 112 har ethvert menneske en rett til at «mangfold bevarer», jf. første ledd første punktum. På grunn av prinsippet om *lex superior*, har Grunnloven forrang ved motstrid i annet lovverk. Statens negative plikt innebærer at staten må avstå fra å gjøre for store inngrep i naturen, mens statens positive plikt innebærer at staten aktivt må sørge for å bevare naturen.

Ved grunnlovsrevisjonen i 2014 ble bestemmelsens tredje ledd spisset for å vise at bestemmelsen ikke bare er en symbolbestemmelse, men faktisk skal ha et innhold.⁷⁰ Nøyaktig hvilke rettigheter bestemmelsen gir, er derimot ikke helt klart. Bahus hevder at det ikke «[kan] utledes noen selvstendige plikter av bestemmelsen selv som borgerne kan bygge bestemte krav på»,⁷¹ mens Borgarting Lagmannsrett derimot har lagt til grunn at «bestemmelsen gir materielle rettigheter som kan prøves for domstolene».⁷² Lagrettsdommen er anket og dermed ikke rettskraftig, og det endelige svaret på hvilke konkrete rettigheter som kan utledes av § 112 kommer i en Høyesterettsdom som ikke ennå foreligger.

Spørsmålet som oppstår, er hvilken betydning bestemmelsen har for retten til å utøve nødverge.

At bestemmelsen har som formål å bevare artenes mangfold, tilsier at angrep på en truet art kan møtes med en større nødvergehandling sammenlignet med om arten ikke var truet. Dette fremkommer allerede av øvrige rettskilder, som redegjort for tidligere. Om Grunnloven § 112 har noen selvstendig betydning for truede dyrearter utover det vernet de allerede har, er uklart.

5.4.5 Konklusjon

Som framstillingen viser, er ikke fredede dyr en homogen gruppe, og det kan derfor vanskelig oppstilles noen alminnelig regel om hvilken «interesse» et angrep på et fredet dyr krenker. Enkelte dyr, som smågnagere og krypdyr, utgjør en ganske liten «interesse» selv om de i prinsippet er fredede. Angrep på totalfredede dyr og prioriterte arter krenker en større «interesse».

---

⁷⁰ Bahus (2019) s. 165

⁷¹ *ibid.*

⁷² LB-2018-60499

5.5 Tjenestehunder

Spørsmålet i dette underkapittelet, er om angrep mot en tjenestehund krenker en annen «interesse» enn et tilsvarende angrep mot en tilsvarende hund som ikke er i tjeneste. Med tjenestehund menes en hund som er spesielt utdannet til tjenestebruk, som for eksempel politihund, militærhund og førerhund for blinde.⁷³

5.5.1 Lovens ordlyd

Ut fra en ren ordlydsfortolkning av straffeloven § 18 første ledd, må et angrep på en tjenestehund krenke en annen «interesse» enn et angrep på en tilsvarende hund som ikke opererer i noen form for tjeneste, siden angrepet på tjenestehunden rammer både hunden og tjenesten. Et angrep på en førerhund for blinde vil ikke bare krenke hunden selv, men også føreren av hunden, som på grunn av angrepet vil kunne oppleve både frykt og hjelpeløshet. Et angrep på en politihund vil i tillegg til å krenke hunden selv, også krenke den offentlige interessen det er å ha et fungerende politi. Dette tilsier at et angrep på en tjenestehund kan møtes med en kraftigere nødvergehandling sammenlignet med om hunden ikke var i tjeneste.

Likevel er det naturlig å oppstille et vilkår om at motivet for angrepet er å ramme tjenesten. Angriperens «skyld» er et moment i helhetsvurderingen av hvilken forsvarshandling som er forsvarlig, jf. straffeloven § 18 første ledd. Om noen utfører et angrep på en militærtjenestehund som ikke er på jobb, der angrepet er motivert av at angriperen simpelthen avskyr hunder, vil ikke angriperen ha den nødvendige «skyld» som kreves for å rettferdiggjøre en mer voldsom forsvarshandling.

5.5.2 Offentlige tjenestepersoners vern etter straffeloven §§ 155–156

Offentlige tjenestepersoner har et særskilt vern mot både fysisk maktbruk og verbal trakassering, jf. straffeloven §§ 155–156. Straffeloven § 155 gir et vern mot handlinger som er ment å hindre en «tjenestehandling», mens § 156 annet ledd er ment å verne tjenesten som sådan.

I praksis har dette vernet størst betydning for politiet, men alle tjenestepersoner er i prinsippet omfattet av dette vernet.⁷⁴ Vernet er begrunnet med at politiet har en plikt til å gripe inn i situasjoner andre kan flykte fra, og det fremstår derfor både naturlig og riktig å gi polititjenestepersoner et særskilt vern. På grunn av vernet vet den enkelte at han har loven i ryggen, og dette er ment å virke motiverende for en yrkesgruppe som må tåle regelmessige konfrontasjoner med andre mennesker.⁷⁵

---

⁷³ Store norske leksikon (2020)

⁷⁴ Auglend (2016) s. 1307

⁷⁵ Auglend (2016) s. 1307-1308

5.5.2.1 Tjenestehunders vern etter straffeloven §§ 155–156

5.5.2.1.1 Rt. 2008 s. 788

I dommen referert i Rt. 2008 s. 788 uttalte Høyesterett seg om angrep på en politihund. Dommen behandler spørsmålet om vold mot offentlig tjenestemann etter straffeloven av 1902 § 127 og sier ingenting direkte om nødverge, men uttalelser fra dommen kan brukes til å belyse hvilken «interesse» som krenkes når en politihund utsettes for et ulovlig angrep. I dommen kom førstvoterende med følgende bemerkning:

«Når politiet benytter en polititjenestehund ved utførelsen av en tjenestehandling, kan hunden enten bli benyttet til direkte hjelp for å få gjennomført en pågripelse, eller den kan bli benyttet i forebyggende øyemed eller for å beskytte tjenestemannen. Polititjenestemannen og hunden opptrer i slike tilfeller som en enhet, og for at § 127 skal nå sitt formål, må et angrep på hunden bedømmes på samme måte som et angrep på tjenestemannen. Dette gjelder selv om angrepet bare er ment å ramme hunden, og ikke tjenestemannen.»⁷⁶

Uttalelsen innebærer at et angrep på en polititjenestehund sidestilles med et angrep på en polititjenestemann når angrepets formål er å hindre utøvelsen av en tjenestehandling. Hvilken betydning dette har for retten til å utøve nødverge på vegne av polititjenestehunden, er derimot noe uklart.

Uttalelsen kan tolkes på minst to måter. Det ene tolkningsalternativet er at et angrep på en polititjenestehund må sidestilles med et angrep på en polititjenesteperson utelukkende ved bruk av bestemmelsene om vold mot offentlig tjenesteperson. Det andre tolkningsalternativet er at vold mot polititjenestehund må sidestilles med vold mot polititjenesteperson i enhver sammenheng, herunder nødverge. Om dette er tilfellet, vil man kunne utøve nødverge på vegne av polititjenestehunden i samme grad som man kan utøve nødverge på vegne av en polititjenesteperson. I så fall vil potensiell dødelig makt mot en polititjenestehund føre til at man kan forsvare hunden ved å drepe angriperen dersom dette er nødvendig for å avverge angrepet.

Det andre alternativet må nok kunne forkastes. EMK artikkel 2 nr. 2 oppstiller et forbud mot å ta liv i en nødvergehandling til vern av dyr, se kapittel 6. Politiets våpeninstruks § 4-3 oppstiller som vilkår for bruk av skytevåpen at våpenbruk bare kan skje for å avverge «tap av menneskeliv eller alvorlig personskade». Med andre ord er ikke politiet gitt myndighet til å bruke våpen for å avverge skader på annet enn mennesker.

---

⁷⁶ Avsnitt 22

Høyesteretts uttalelse må nok tolkes slik at politihunden er å anse som et redskap for polititjenestepersonen. Hunden omtales som et hjelpemiddel som kan brukes i forbindelse med pågripelse, for forebygging eller forsvar av polititjenestepersonen. Uttalelsen kan derfor synes å legge lite vekt på hunden isolert sett. Et angrep på polititjenestepersonens redskap vil medføre en hindring i politiets måte å utføre tjenestehandlingen på. Å anse politihunden som et redskap eller maktmiddel for polititjenestepersonen, er et synspunkt som er lagt til grunn både i teorien og i forarbeider.⁷⁷ Derfor er det riktig å subsumere vold mot polititjenestehund under bestemmelsene om vold mot offentlig tjenestemann.

5.5.2.1.2 Lovendringer

Ved lovendring av 3. april 2020 i kraft 1. juli 2020 ble «skadeverk» som hindrer tjenesteutførelsen innlemmet i straffeloven § 155.⁷⁸ En gjennomgang av forarbeidene til lovendringen viser at det ikke ble tatt stilling til hvilket vern politihundene nyter av bestemmelsene om vold mot offentlig tjenestemann. Rettstilstanden som ble definert av Høyesterett i Rt. 2008 s. 788 med tanke på politihunders vern etter bestemmelsen må derfor anses uendret. Alternativt kan vold mot hunder subsumeres under «skadeverk» som rammer tjenestehandlingen.

Lovendringen innebar også tre nye bestemmelser; §§ 155 a, 155 b og 155 c. § 155 b angir en høyere strafferamme for brudd på § 155 dersom gjerningshandlingen innebærer bruk av «skyttevåpen», «sprengstoff» eller «annet redskap som er egnet til å volde fare for betydelig skade på kropp» og den hindringen rettes mot er «polititjenesteperson eller annen offentlig tjenesteperson som utøver politimyndighet». Ved brudd på § 155 b, er strafferammen 1 til 10 års fengsel.

Siden angrep på polititjenestehund omfattes av § 155, vil bruk av skytevåpen eller annet farlig redskap mot polititjenestehund rammes av § 155 b. Slike angrep vil ha en strafferamme på minimum 1 år. Sammenlignet med tidligere praksis, innebærer dette en vesentlig skjerping i straffenivået for angrep på politihund.

5.5.2.1.3 Eldre praksis

I dommen sitert i Rt. 1987 s. 972 ble en mann dømt for grovt skadeverk etter å ha skutt og drept en politihund med et AG3-gevær da han ble forsøkt pågrepet. Mannen ble dømt til 7 måneders fengsel, hvorav 75 dager var ubetinget. Dommen gjaldt flere straffbare forhold, og det kommer ikke frem av dommen hvor mye av straffutmålingen som skyldtes drapet på politihunden. Mye av grunnen til at straffen ble så lav, var mannens «særegne personlighetsutvikling» etter en vanskelig barndom samt at han ble utsatt for en alvorlig ulykke et halvt år tidli-

---

⁷⁷ Heggøy (2002) s. 28 og 36-38 og NOU 2017: 9 Politi og bevæpning s. 60-61

⁷⁸ Prop.66 L (2019-2020) s. 92-99

gere. Dommen sier ikke noe om hvilken straff han ville fått om det ikke var for disse omstendighetene, utenom at saken i «utgangspunktet skulle medført en lengre ubetinget fengselsstraff.» Etter dagens rettstilstand, ville angrepet på hunden vært omfattet av §§ 155 og 155 b. Angrepet på hunden alene ville medført en minstestraff på 1 år. Også dagens rettstilstand vil kunne tilsi at gjerningsmannen ble sett på med milde øyne på grunn av hans personlige forhold. Uansett kan en sammenligning av eldre og någjeldende lovgivning gi en pekepinn. Strafferammen for grovt skadeverk etter straffeloven av 1902 § 292 lå mellom bøter og 6 års fengsel. At bruk av skytevåpen mot politihund i dag subsumeres under straffeloven § 155 b, jf. § 155, tyder på at lovgiver har ønsket å gi polititjenestehunder et større vern etter loven, gitt den betydelig høyere strafferammen.

I Rt. 1983 s. 628 hadde en mann gått rundt med en hagle og skutt mot en rekke tilfeldige mennesker og politifolk som forsøkte å gripe inn, herunder en politihund som ble sendt mot mannen. Skuddet traff ikke hunden. Mannen ble dømt til 9 års fengsel for hendelsen. Skuddet mot politihunden var imidlertid ikke nevneverdig utslagsgivende for straffutmålingen. Lagmannsretten subsumerte skuddet mot hunden under straffeloven av 1902 § 326 første ledd nr. 1 og uttalte at handlingen ville medført bot. Høyesterett sa seg «enig i lagmannsrettens straffutmålingsbetraktninger.» Etter dagens rettstilstand ville skytingen mot politihunden isolert sett medført ubetinget fengsel på 1 til 10 år.

5.5.3 Førerhunder for blinde

Etter en ordlydsfortolkning må også angrep på en førerhund for blinde krenke en annen «interesse» enn et angrep på en tilsvarende hund utenfor tjeneste. Straffeloven § 77 bokstav h) kan tas til støtte for dette. Etter denne bestemmelsen vil et angrep som «ramme[r] personer som er forsvarsløse» være et skjerpende moment. Ordet «rammer» innebærer at det ikke kan stilles et krav til at den forsvarsløse personen selv er målet for den straffbare handlingen for at det skal være snakk om en skjerpende omstendighet. Det er tilstrekkelig at vedkommende påvirkes negativt. Når det er snakk om et fysisk angrep, vil en blind person omfattes av begrepet «forsvarsløs». Et angrep rettet mot en førerhund for blinde vil derfor utgjøre et skjerpende moment.

Et angrep mot en førerhund vil også kunne grense mot grovt skadeverk. Etter bestemmelsen skal blant annet angrepets «objekt» vurderes med tanke på om skadeverket er å anse som grovt, jf. straffeloven § 353 første ledd bokstav a). Ifølge forarbeidene skal det særlig legges vekt på om angrepets objekt har «en viktig funksjon», noe som vil kunne være tilfellet når «gjenstanden har betydning for noens helse [...] eller livsutfoldelse for øvrig.»⁷⁹ Dette er rik-

---

⁷⁹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 457

tig nok bare ett moment for hvorvidt terskelen for grovt skadeverk er overskredet, men det avgjørende for nødvergeretten kan ikke være hvorvidt det er snakk om alminnelig eller grovt skadeverk, men heller det at lovgiver har tatt stilling til at et slikt angrep er særlig klanderverdig. Betydningen for nødvergeretten er dermed at et angrep på en førerhund krenker en annen «interesse» enn et angrep på en tilsvarende hund utenfor tjeneste.

Hundeloven § 18 første ledd angir en skjønsmessig terskel for å avlive hunder som har angrepet og skadet noen. I vurderingen skal det blant annet legges vekt på «hundens nytteverdi», jf. § 18 første ledd tredje punktum. Forarbeidene til bestemmelsen viser til at dersom en hund «dekker et særskilt behov, f.eks. en førerhund for blinde, vil det i seg selv være et hensyn som taler mot avliving».⁸⁰

På bakgrunn av dette kan det tenkes at den som utøver nødverge har romsligere rammer for nødvergehandlingen om det er en førerhund for blinde som angripes sammenliknet med om angrepet var rettet mot en tilsvarende hund utenfor tjeneste.

5.5.4 Konklusjon

Etter en ren ordlydsfortolkning, er det rimelig å si at et angrep mot tjenestehunder krenker en annen «interesse» enn et angrep på en tilsvarende hund som ikke er i tjeneste. Gjennomgangen av bestemmelsene om vern av offentlig tjenesteperson og rettspraksis knyttet til disse bestemmelsene, bekrefter at spesielt politihunder nyter et ekstra vern etter loven gjennom en kraftig skjerping av strafferammen for angrep mot politihunder. Beskyttelsesobjektet er imidlertid ikke politihundens liv og helse som sådan, men selve tjenesten og den offentlige interessen det er å ha et fungerende politi. Likevel må det kunne hevdes at dersom polititjenestehundens vern skal ha noen realitet, så må det aksepteres en kraftigere nødvergehandling hvis hunden kommer under angrep.

5.6 Andre momenter

Så langt er det gode holdepunkter for å si at angrep på dyr krenker en større «interesse» enn alminnelige gjenstander. Likevel er dyr neppe samme «interesse» som mennesker.

5.6.1 Dyr har ingen lovfestet rett til liv

I motsetning til mennesker har ikke dyr noen lovfestet rett til liv. Som tidligere redegjort for, kan dyr avlives uten at det stilles noe krav til noe legitimt formål med avlivningen. Til sammenligning straffes forsettlig drap på mennesker med fengsel fra 8 til 21 år, jf. straffeloven § 275.

---

⁸⁰ Ot.prp. nr. 48 (2002-2003) s. 154

5.6.2 Strafferammen for lovbrudd som rammer dyr

Strafferammen for ulovlig vold mot dyr er langt lavere enn strafferammen for ulovlig vold mot mennesker. De mest sentrale dommene som gjelder vold mot dyr er allerede kommentert, og får ingen ny behandling her. Imidlertid kan dyrevelferdsloven § 37 nevnes. Etter bestemmelsen kan grove brudd på loven straffes med fengsel i inntil 3 år, jf. annet ledd. Vold mot alminnelige dyr som ikke utgjør noen spesiell verneverdig interesse har dermed en forholdsvis lav strafferamme.

Et ulovlig angrep mot et dyr krenker dermed en mindre «interesse» enn et angrep mot et menneske. Dette vil ha betydning for hvilke nødvergehandlinger som er lovlige.

6 Kan et menneskeliv tas for å verne et dyreliv?

6.1 Menneskets rett til liv

Mennesker har en grunnlovsfestet rett til liv, jf. Grunnloven § 93 første ledd. Den samme retten til liv følger også av EMK artikkel 2. Grunnloven og menneskerettsloven regnes som trinnhøyere normer, noe som innebærer at ved en eventuell motstrid mellom menneskerettighetene og andre rettskilder, har menneskerettighetene forrang. Dette følger av henholdsvis alminnelig rettskildelære og lov av 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) § 3. Selv om loven har forrang for alminnelig lov, har ikke menneskerettsloven grunnlovs rang.⁸¹ At retten til liv fikk grunnlovs rang, var ikke ment å innebære noen realitetsendring sammenlignet med den tidligere rettstilstanden.⁸²

Ved å inkorporere menneskerettskonvensjonen i norsk lov, forpliktet staten seg til å sikre («secure») rettighetene og frihetene som er inntatt i konvensjonens første del, jf. artikkel 1. Dette innebærer både negative og positive plikter for staten. Den negative plikten innebærer at staten må avstå fra brudd på menneskerettighetene. Den positive plikten innebærer at staten aktivt må sørge for at privatpersoner og andre private rettssubjekter ikke opptrer på en måte som bryter med prinsippene lagt til grunn i konvensjonen.⁸³ Statens forpliktelse til å sikre retten til liv, innebærer dermed både en plikt til å forhindre at en borger dreper en annen, men det inneholder også en plikt til effektivt å straffeforfølge drap.⁸⁴

---

⁸¹ HR-2016-2554-P avsnitt 64-70

⁸² Dokument 16 (2011-2012) s. 105

⁸³ Høstmølingen (2010) s. 95

⁸⁴ Bertelsen (2011) s. 62

Retten til liv er imidlertid ikke absolutt. Det følger av EMK artikkel 2 nr. 2 en rekke unntak fra retten til liv, herunder at liv kan tas som følge av en lovlig nødvergehandling. Å ta liv i en nødvergehandling er likevel bare lovlig dersom det er «absolutely necessary [...] in defence of any *person* from unlawful violence» (min kursivering). I Grunnloven er ikke dette unntaket eksplisitt nevnt, men Grunnlovsbestemmelsen skal tolkes i lys av EMK artikkel 2 nr. 2. At liv kan tas som følge av en lovlig nødvergehandling, skal derfor innfortolkes i Grunnloven § 93 første ledd.⁸⁵ Staten er imidlertid bundet av de begrensningene som følger av EMK artikkel 2 nr. 2 og er pliktig til å forfølge brudd på begrensningene utøvd av privatpersoner.⁸⁶

Utgangspunktet er at konvensjoner skal tolkes i «god tro» etter sin ordlyd, sett i lys av konvensjonens formål, jf. Wienkonvensjonen artikkel 31.

Begrepet «absolutely necessary» gir ikke mye rom for tolkning og må forstås som en absolutt terskel. Det samme gjelder «person». Derimot må ikke «unlawful violence» nødvendigvis forstås helt bokstavelig. Det må være anledning til å utøve nødverge for å avverge en handling som vil forårsake noens død ved andre metoder enn vold («violence»).

I dette kapittelet skal jeg se på om menneskeliv kan tas for beskyttelse av dyreliv.

6.2 Har dyr rett til liv?

Dyr har ingen lovfestet rett til liv.⁸⁷ Tvert imot, som tidligere redegjort for, er det i mange tilfeller fullt lovlig å ta livet av dyr.

6.3 Betydningen av EMK artikkel 2

Det klare utgangspunktet er dermed at menneskeliv ikke kan tas til vern av dyreliv, jf. EMK artikkel 2 nr. 2 a.

6.3.1 Tilfeller der menneskeliv og dyreliv er uløselig knyttet sammen

Det kan tenkes tilfeller der menneskelivet og dyrelivet har så nær tilknytning at det å drepe dyret i realiteten innebærer at man også tar livet av et menneske. Man kan se for seg følgende eksempel: En person har forsvunnet og den eneste muligheten man har til å redde vedkommende før hun fryser i hjel, er ved å sende en redningshund for å søke etter henne. Under forutsetning at man ikke kan avverge angrepet med noen andre midler, vil man i et slikt tilfelle kunne ta livet av den som angriper redningshunden?

---

⁸⁵ Dokument 16 (2011-2012) s. 106

⁸⁶ Dokument 16 (2011-2012) s. 112

⁸⁷ Bahus (2019) s. 137

Eksempelet kan virke søkt og er neppe særlig praktisk, men setter likevel spørsmålet om hvorvidt et menneskeliv kan tas for å verne et dyreliv på spissen. I kommentarutgaven til straffelovens spesielle del, skriver Matningsdal at «[d]et kreves med andre ord årsakssammenheng mellom handlingen og døden. Hvordan og med hvilke midler døden er voldt, er i prinsippet uten betydning.»⁸⁸ I eksempelet vil angriperen i realiteten begå et drap ved å sabotere redningsaksjonen under visshet om at den bortkomne vil dø som følge av at hunden ikke kan gjøre det nødvendige søket. Den bortkomne er fullstendig avhengig av hundens helse, og angrepet på hunden må derfor forstås som et angrep på den bortkomne.

Gitt disse forutsetningene, vil det nok kunne forsvares å ta angriperens liv dersom det ikke lar seg gjøre å stoppe vedkommende på en mindre inngripende måte. Det å ta angriperens liv må likevel være motivert av et ønske om å berge den bortkomnes liv, jf. kravet til årsakssammenheng mellom angrepet som forsøkes avverges og forsvarlighetsvurderingen, se avsnitt 3.4.3.3. Hvis den som utøver nødvergehandlingen utelukket handler ut fra et motiv om å berge hundens liv, vil det derimot ikke være forsvarlig å ta angriperens liv. Å skulle ta stilling til et slikt motiv, vil imidlertid reise vanskelige bevissspørsmål som jeg ikke går inn på.

6.4 Konklusjon

Grunnloven § 93 første ledd og EMK artikkel 2 er trinnhøyere normer som gir menneskelivet et særskilt vern. Unntakene fra retten til liv i EMK artikkel 2 nr. 2 gir ikke grunnlag for å ta menneskeliv for å verne dyreliv. Hvis et angrep på et dyr medfører at menneskeliv går tapt, vil man kunne bruke dødelig makt for å forsvare dyret forutsatt at (1) lempeligere midler forgeses er forsøkt eller åpenbart ikke vil føre frem og (2) formålet med nødvergehandlingen er å redde menneskeliv. Med andre ord, om nødvergehandlingens formål er å redde dyrelivet, vil en dødelig nødvergehandling være en overskridelse av nødvergeretten og dermed ulovlig.

7 Rettspraksis

7.1 LG-2003-51

7.1.1 Faktum

A var tiltalt for brudd på straffeloven av 1902 § 229 første straffalternativ, jf. § 232, for å ha knivstukket samboeren sin tre ganger. Bestemmelsen tilsvarer dagens § 274 om grov kroppsskade. Knivstikkingen skjedde som følge av en krangel mellom A og B der B truet med å kaste både A og hunden deres ut fra vinduet i 10. etasje. A hevdet at hun ikke kunne straffes for de tre knivstikkene og påberopte seg nødverge.

---

⁸⁸ Matningsdal (2017) s. 610

7.1.2 Rettens vurdering

Rettens flertall konkluderte med at det forelå overskridelse av nødverge. Retten viste til at A selv var skyld i at krangelen oppstod og eskalerte. I tillegg la retten avgjørende vekt på at A hadde muligheter til å flykte fra situasjonen og at det ville være «lett» å benytte seg av denne muligheten. At A var ruset på alkohol i gjerningsøyeblikket, beskrives som «sterkt medvirkende» til at hun gikk så langt som å knivstikke B tre ganger.

7.1.3 Min vurdering

Rettens flertall legger stor vekt på at A hadde mulighet til å flykte fra situasjonen, men trusselen overfor hunden er ikke kommentert i dommen, verken av flertallet eller mindretallet. En mulig konsekvens av at A hadde valgt å flykte fra situasjonen, er at hunden faktisk hadde blitt kastet fra 10. etasje. Ut fra tidligere resonnementer i oppgaven, er det tvilsomt at A hadde blitt frikjent for å ha utøvd nødverge på vegne av hunden. Tre knivstikk i brystregionen må ut fra gjeldende og daværende rett overskride grensene for nødverge når det er en hund det ulovlige angrepet er rettet mot. Likevel kunne det vært interessant å se hvilket resultat retten hadde kommet til dersom spørsmålet om nødverge på vegne av hunden ble vurdert.

7.2 LF-2005-140090

7.2.1 Faktum

Tiltalte fikk overlevert en hund høsten 2003. Han inngikk en avtale med en institusjon/organisasjon om at organisasjonen skulle overta hunden. Hunden skulle kjøpes for en sum på 700 kroner. Denne summen ble aldri betalt. Den 30. januar 2005 kom tre kvinner fra organisasjonen for å hente hunden. Uten at tiltalte var klar over det, lokket kvinnene hunden til seg for å ta den med seg. Tiltalte motsatte seg dette. Han forsøkte først å trenge seg inn i bilen for å ta nøklene ut av tenningen. Da han ikke fikk tak i nøklene, varslet han fornærmede om at han kom til å slå henne dersom han ikke fikk nøklene. Fornærmede forsøkte å bite tiltalte og en av de andre kvinnene slo han i hodet med kosten på en isskrape. Etter det slo han fornærmede to ganger i fjeset med knyttet neve.

7.2.2 Rettens vurdering

Retten vurderte først om tiltalte kunne frifinnes på bakgrunn av provokasjon, men fant at vilkårene for dette ikke var oppfylt. Det forelå ingen «æreskrenkelse» og bare en fullbyrdet «legemsfornærmelse» kan føre til straffritak etter straffeloven av 1902 § 228 tredje ledd. At en av de andre kvinnene hadde slått tiltalte med kosten på isskraperen kunne heller ikke føre til fritak på bakgrunn av provokasjon, siden tiltaltes voldshandling var rettet mot en annen.

Retten gikk så over til å vurdere om det forelå nødverge. At fornærmede lokket til seg hunden uten at tiltalte var klar over det, utgjorde en nødvergesituasjon. Lokkingen ble ansett som et angrep på tiltaltes «retts gode». Retten uttalte at «[d]et må være straffritt å bruke en viss makt i

bestrebelsene på å få tak i nøkkelen, og det må i denne sammenheng legges en viss vekt på at han ble forsøkt bitt og dessuten slått i hodet med en børste.»

Likevel kom retten til at grensene for nødverge var overskredet. Det ble lagt vekt på at kvinnenes motstand ikke utsatte tiltalte for noen «personlig fare av betydning». Dessuten måtte tiltalte ha skjönt at kvinnene var i god tro med tanke på henting av hunden. Det ble lagt noe vekt på at tiltalte følte seg «sterkt knyttet til hunden».

Tiltalte ble dømt til en bot på 5.000 kroner, subsidiært fengsel i 10 dager. Straffutmålingen er en halvering av resultatet tingretten kom til.

7.2.3 Min vurdering

Retten omtaler hunden som «tiltaltets rettsgode». I utgangspunktet behandles derfor hunden som en ting. Likevel legger retten en viss vekt på tiltaltets tilknytning til hunden, noe som kan tyde på at retten ser mildere på en nødvergehandling begått ut fra ønsket om å forsvare hunden sammenlignet med om det var en alminnelig ting som ble forsøkt tatt. Hvorvidt tilknytningen gjør tiltaltets handlinger mer unnskyldelig sammenlignet med om det var en gjenstand med stor affeksjonsverdi, gir ikke dommen noen holdepunkter for å si noe om.

Det er uklart hva som ville skjedd med hunden dersom organisasjonen fikk den. Dersom det hadde vært holdepunkter for å si at organisasjonen kom til å avlive hunden så snart den fikk den, ville det kanskje være rom for en større nødvergehandling fra mannen sin side. Slik saken er referert i dommen, er det imidlertid mest sannsynlig at mannen kunne gått rettens vei for å få hunden sin tilbake, og at dette hadde betydning for hvilken nødvergerett han kunne utøve for å få beholde hunden der og da.

7.3 Konklusjon

Begge dommene i dette kapittelet er fra lagmannsretten og de har derfor begrenset rettskildemessig vekt. Selv om alle dommene omhandler nødverge på vegne av dyr, er det lite konkret som kan trekkes ut fra dem. Ingen av dommene sier noe om hvilken «interesse» som krenkes ved et ulovlig angrep på dyr.

8 Avsluttende bemerkninger

8.1 Hvilken «interesse» krenker et ulovlig angrep mot dyr?

Ut fra det samlede rettskildebildet er det klart at dyr ikke utgjør en ensartet «interesse». Det er derfor ikke grunnlag for å komme med et enstydig svar på hvilke nødvergehandlinger som er lovlige for å forsvare et dyr mot et ulovlig angrep.

Noen generelle bemerkninger er det likevel rom for. For det første viser rettskildebildet at dyr på generelt grunnlag har et større vern enn alminnelige formuesgoder. På generelt grunnlag må det derfor aksepteres en større nødvergehandling til forsvar av et dyr sammenlignet med en gjenstand. Unntak må likevel kunne tenkes. For det andre viser rettskildebildet at selv om dyrs vern er blitt betydelig styrket i nyere tid, har dyr fortsatt langt lavere status enn mennesker. Det er derfor ikke grunnlag for å utøve nødverge på vegne av et dyr i samme grad som man kan utøve nødverge på vegne av et annet menneske. Dyr kan derfor synes å ha en slags mellomstilling mellom gjenstand og menneske.

8.2 Lovlige nødvergehandlinger

Spørsmålet blir så hvilke nødvergehandlinger som er lovlige. Svaret beror i stor grad på hvilken ulovlig handling som er rettet mot dyret og hva slags dyr det er snakk om. Gjennom store deler av oppgaven har strafferammene for ulike handlinger vært brukt som indikator på hvilken «interesse» som krenkes ved et angrep på dyr. Selv om strafferammen kan være veiledende i denne sammenhengen, er det ingen automatikk i at strafferammen for én ulovlig handling kan møtes med en nødvergehandling som, hvis handlingen var ulovlig, har en tilsvarende strafferamme. For eksempel ble det tidligere i oppgaven vist til at Høyesterett har uttalt at grove mishandlingstilfeller av husdyr som hund og katt skal ha et tilsvarende straffenivå som en alminnelig kroppsskade. Ut fra dette kan det tenkes at det er innenfor nødvergerettens grenser å påføre dyremishandleren en kroppsskade for å avverge den grove mishandlingen så lenge det også er «nødvendig» å gå så langt og angriperens «skyld» tilsier det.

Selv om store deler av oppgaven har fokusert på hvilken «interesse» et angrep på et dyr krenker, må også andre momenter vurderes. En angriper som piner et dyr fordi det gir han glede, vil utvise stor skyld og den som utøver nødverge må kunne gis store rammer for nødvergehandlingen. Et annet moment som kan være av betydning, er dyrets evne til å forsvare seg selv eller komme seg vekk fra situasjonen. En stor hund vil ha bedre forutsetninger for å forsvare seg mot et angrep enn en alminnelig huskatt. Dyrets evne til å forsvare seg selv kan neppe tas til inntekt for å innskrenke retten til å utøve nødverge på vegne av dyret, men et dyrs fraværende evne til å forsvare seg selv kan tenkes å ha betydning for hvilke nødvergehandlinger som er lovlige.

En sentral del av vurderingen av hvorvidt en nødvergehandling er lovlig, er at den ikke «åpenbart» går ut over hva som er forsvarlig. Selv om det kan tenkes å være forskjellige syn på straffverdigheten av grov dyremishandling og kroppsskade i samfunnet, må Høyesterett sin holdning til at disse lovbruddenes straffverdighet er omtrent likestilte veie tungt. Overført til nødvergeretten, kan det tenkes å være varierende syn på om det er «forsvarlig» å avverge grov dyremishandling med en kroppsskade – men det er neppe «åpenbart» uforsvarlig. De groveste

lovbruddene som rammer dyr vil derfor kunne møtes med en kroppsskade dersom angrepet ikke kan avverges på en mindre inngripende måte og angriperen utviser tilstrekkelig skyld.

Når det gjelder dyr som faller inn under en større «interesse», som særlig verneverdige dyr og tjenestehunder, oppstår det et spørsmål om det er forsvarlig å gå lenger enn en kroppsskade for å avverge et angrep mot disse dyrene. Som redegjort for, er det som en klar hovedregel ikke rom for å ta menneskeliv for å verne et dyreliv. Spørsmålet blir dermed om det er anledning til å påføre noen en grov kroppsskade for å avverge et angrep mot en dyr som utgjør en særlig «interesse».

Strafferammen for grov kroppsskade taler mot dette. Etter straffeloven § 274 første ledd skal grov kroppsskade straffes med fengsel inntil 10 år. «Vesentlig skade» etter § 274 annet ledd straffes med fengsel inntil 15 år. «Vesentlig skade» er legaldefinert i § 11. Til sammenligning straffes angrep på truede dyrearter med fengsel inntil 6 år, jf. straffeloven § 240 annet ledd. Angrep mot politihund ved bruk av skytevåpen eller annet redskap egnet til å påføre betydelig skade på kropp med fengsel inntil 10 år, jf. straffeloven § 155 b, men den øvre strafferammen vil neppe komme til anvendelse ved angrep på hund.

En sammenligning av straffenivåene kan antyde at selv ulovlige angrep mot særlige verneverdige dyr trolig ikke kan møtes med en nødvergehandling som tilsvarer et brudd på straffeloven § 274. Likevel kan det tenkes at fravær av mindre inngripende alternativer for nødvergehandlingen og høy skyld hos angriper kan rettferdiggjøre en nødvergehandling tilsvarende straffeloven § 274. Dagens rettskildebilde gir ikke holdepunkter for å komme med et klart svar på hvor langt man kan gå i nødvergehandlingen der det er et dyr med et særlig vern som er utsatt for et ulovlig angrep. For oppgavens del forblir derfor dette spørsmålet ubesvart og det får være opp til lovgiver eller domstolene å avgjøre dette spørsmålet.

8.3 Overskridelse av nødverge

Etter straffeloven § 81 b) nr. 2 kan man frifinnes for overskridelse av nødverge dersom «særlige grunner» tilsier frifinnelse. Forarbeidene nevner at frifinnelse for overskridelse av nødverge er en unntaksregel, men nevner ikke noe om hvilke forhold som skal vektlegges i vurderingen.⁸⁹ Mindretallet i lagmannsretten har vektlagt at det hadde gått omtrent to år fra hendelsen til domfellelse og at tiltalte hadde endret livsførsel etter episoden.⁹⁰ I teorien er det lagt

---

⁸⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 472

⁹⁰ LB-2018-150914

til grunn at overskridelse som utelukkende skyldes harme eller frykt som har oppstått på grunn av angrepet må tillegges avgjørende vekt i vurderingen.⁹¹

Lovgivers intensjon om at frifinnelse etter straffeloven § 81 skal være en unntaksregel må respekteres. Straffeloven § 18 gir allerede romslige rammer for nødvergehandlingen. Når rettskildebildet viser at dyr har et mindre vern enn mennesker, kan det vanskelig tenkes at overskridelse av nødverge på vegne av et dyr kan føre til frifinnelse. I helt spesielle tilfeller må frifinnelse likevel kunne tenkes om overskridelsen ikke er nevneverdig stor.

En overskridelse som innebærer at angriperen dør vil derimot ikke kunne føre til frifinnelse for den som utøver nødverge. Å frifinne i en slik situasjon vil neppe være i tråd med Norges folkerettslige forpliktelse til å sikre liv etter EMK artikkel 2.

Utover dette gir rettskildebildet lite veiledning for når frifinnelse etter straffeloven § 81 kan finne sted ved utøvelse av nødverge på vegne av et dyr. Det må være domstolenes oppgave å avgjøre grensene for når frifinnelse etter straffeloven § 81 kan finne sted.

---

⁹¹ Matningsdal (2020) note 684

Litteraturliste

Bøker

- Andenæs (1996) Andenæs, Johs. og Anders Bratholm. *Spesiell strafferett. Utvalgte emner*. 3. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 1996.
- Andenæs (2016) Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 6. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2016.
- Augdahl (1920) Augdahl, Per. *Nødverge*. 1. utgave, Kristiania og København: J.W. Cappelens Forlag, 1920.
- Auglend (2004) Auglend, Ragnar L. og Henry John Mæland. *Politirett*. 3. utgave, Oslo: Gyldendal Akademisk, 2004.
- Backer (2010) Backer, Inge Lorange. *Naturmangfoldloven. Kommentartutgave*. 1. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2010.
- Bahus (2019) Bahus, Vegard Bø. *Dyrevernloven*. 1. utgave, Bergen: Fagbokforlaget, 2019.
- Bertelsen (2011) Bertelsen, Tor Ehlers. *EMK. Kommentarer til bestemmelsene om individets rettigheter og friheter*. 1. utgave, Oslo: Gyldendal Akademisk, 2011.
- Eskeland (2017) Eskeland, Ståle. *Strafferett*. 5. utgave, Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2017.
- Fredriksen (2016) Fredriksen, Steinar. *Lovbrudd, skyld og straff. Hovedlinjer i alminnelig strafferett*. 1. utgave, Oslo: Gyldendal Juridisk, 2016.
- Gröning (2016) Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen. *Frihet, forbrytelse og straff*. 1. utgave, Bergen: Fagbokforlaget, 2016.
- Hagerup (1930) Hagerup, Francis. *Strafferettens Almindelige del*. 3. utgave, Oslo: Norsk Bok-Duplisering, 1930.
- Heggøy (2002) Heggøy, Tor Erik. *Politihundens rettslige beskyttelse*. 1. utgave, Oslo: Politihøgskolen, 2002.
- Høstmælingen (2010) Høstmælingen, Njål. *Hva er menneskerettigheter*. 2. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2010.
- Matningsdal (2015) Matningsdal, Magnus. *Straffeloven. Alminnelige bestemmelser. Kommentartutgave*. 1. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2015.
- Matningsdal (2017) Matningsdal, Magnus. *Straffeloven. De straffbare handlingene. Kommentartutgave*. 1. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2017.
- Mæland (2012) Mæland, Henry John. *Norsk alminnelig strafferett*. 1. utgave, Bergen: Justian, 2012.
- Stenevik (2011) Stenevik, Inger Helen og Cecilie M. Mejdell. *Dyrevernloven. Kommentartutgave*. 1. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2011.
- Wegner (2014) Wegner, Rolf B. *Strafferett. Alminnelig del*. 1. utgave, Drammen: Forlaget Vett & Viten, 2014.

Artikler

- Backer (2014) Backer, Inge Lorange. «Hønehauk i Høyesterett: Rt-2014-238.» *Lov og Rett* (2014), 399-407, publisert på Lovdata: LOR-2014-399.
- Frøberg (2015) Frøberg, Thomas. «Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet.» *Jussens venner* (2015), 46-71, publisert på Lovdata: JV-2015-46.

Kommentar i Rettsdata

Matningsdal, Magnus. «Kommentar til straffeloven» i *Norsk lovkommentar, Gyldendal Rettsdata* 2020 hentet 19.11.2020.

Nettsider

Store norske leksikon. 2020 «Tjenestehund» <https://snl.no/tjenestehund> hentet 5. oktober 2020.

Lover

- 1814 Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)
- 1902 Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)
- 1974 Lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern (dyrevernloven)
- 1981 Lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven)
- 1995 Lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven)
- 1999 Lov 21. mai 1999 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
- 2003 Lov 4. juli 2003 nr. 74 om hundehold (hundeloven)
- 2009 Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdloven)
- 2009 Lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)
- 2015 Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)
- 2019 Lov 21. juni 2019 nr. 63 om forbud mot hold av pelsdyr

Forskrifter

- 1998 Forskrift 11. oktober 1998 nr. 991 om avliving av hund og katt
- 2002 Forskrift 22. mars 2002 nr. 313 om utøvelse av jakt, felling og fangst
- 2008 Forskrift 14. mars 2008 nr. 256 om bruk av elektrisk strøm ved trening av hund
- 2011 Forskrift 20. mai 2011 nr. 518 om dverggås (*Anser erythropus*) som prioritert art

- 2011 Forskrift 20. mai 2011 nr. 524 om svarthalespove (*Limosa limosa*) som prioritert art
- 2013 Forskrift 13. januar 2013 nr. 60 om avliving av dyr
- 2015 Forskrift 23. januar 2015 nr. 60 om fjellrev (*Vulpes lagopus*) som prioritert art

Instruks

- 2015 2. juli 2015 nr. 1088 Våpeninstruks for politiet

Forarbeider

- Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) *Om lov om endringer i straffeloven (generalklausul om miljøkriminalitet)*
- Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) *Om lov om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern*
- Ot.prp. nr. 48 (2002-2003) *Om lov om hundehold (hundeloven)*
- Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff (straffeloven)*
- Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) *Om lov om dyrevelferd (dyrevelferdsloven)*
- Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)*
- Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) *Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)*
- NOU 2017:9 *Politi og bevæpning*
- Prop. 75 L (2009-2010) *Om endringer i naturmangfoldloven, viltloven mv. (nødverge, bruk av åte)*
- Prop. 82 L (2011-2012) *Endringer i naturmangfoldloven og friluftsløven*
- Prop. 66 L (2019-2020) *Endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslig tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv.)*
- Utkast til straffeloven av 1902 *Utkast til Almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge – II – Motiver – Udarbeidet af den ved kgl. Resolution af 14de November 1885 nedsatte Kommission. Hentet fra Nasjonalbibliotekets hjemmesider: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2011102805002?page=1*

Stortingsdokumenter

- Dokument 16 (2011-2012) *Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven.*

Doms- og kjennelsesregister

Høyesterettsdommer

Rt. 1978 s. 553

Rt. 1983 s. 628

Rt. 1987 s. 972

Rt. 1993 s. 1197

Rt. 1993 s. 1380

Rt. 1997 s. 1341

Rt. 2005 s. 76

Rt. 2007 s. 1172

Rt. 2007 s. 1384

Rt. 2008 s. 788

Rt. 2009 s. 703

Rt. 2009 s. 780

Rt. 2010 s. 481

Rt. 2012 s. 313

HR-2016-295-A

HR-2016-1253-A

HR-2016-1857-A

HR-2016-2554-P

HR-2017-1250-A

HR-2019-1645-A

Underrettsdommer

Agder lagmannsretts dom av 29. juni 2005, publisert på Lovdata: LA-2005-21956

Borgarting lagmannsretts kjennelse av 20. februar 2003, publisert på Lovdata: LB-2003-425

Borgarting lagmannsretts dom av 20. juni 2019, publisert på Lovdata: LB-2018-150914

Borgarting lagmannsretts dom av 23. januar 2020, publisert på Lovdata: LB-2018-60499

Frostating lagmannsretts dom av 4. januar 2006, publisert på Lovdata: LF-2005-140090

Gulating lagmannsretts dom av 26. mai 2003, publisert på Lovdata: LG-2003-51

Nord-Østerdal tingretts dom av 6. juli 2010, publisert på Lovdata: TNOST-2010-57617

Oslo tingretts dom av 5. oktober 2004, publisert på Lovdata: TOSLO-2003-6765

Traktater

EMK

The European Convention on Human Rights, Roma 4. november 1950

Wienkonvensjonen

Vienna Convention on the law of treaties, Wien 23. mai 1969

Bernkonvensjonen

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Bern 19. september 1979